

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se trauita francate
la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 15 Martie 1890.

Nr. 12.

Partea besericésca.

Epistol'a enciclica

a Preasântului nostru Parinte Leonu XIII

Càtra toti Patriarchii, Primatii, Archiepiscopii, Episcopii
si Ordinarii, cari se afla in pace si in unire cu Scaunulu
Apostolicu.

Despre celea mai de frunte detorintie ale
cetateniloru catolici.

(Urmare din Nr. 11).

Statorindu marginile ascultarei se nu créda nime
cà auctoritatii Episcopiloru si mai alesu a Pontifice-
lui Romanu are sè se supîna numai in cele ce se
tiènu de dogme, cari nu se potu negá cu cerbicosía
fàra de a cadé in pecatulu eresei. Ma nici atat'a
nu e destulu cá se primésca cu sinceritate si cu
taría invetiaturile acele, cari desi nu suntu definite
prin o judecata serbatorésca a besericeii, totusi se
propunu credintiei crestiniiloru de càtra magisteriulu
ei ordinariu si universalu cá descoperite de Domne-
diu, si cari amesuratu decretului Conciliului Vaticanu
trebuie se fia crediute *cu credintia catolica si domne-
dicésca*. Ci intre detorintiele crestiniiloru trebuie sè
se numere si aceea, cá sè se lase a fi condusi si
ocârmuiti de auctoritatea si guvernarea Episcopiloru,
si mai cu séma a Scaunului Apostolicu. Rationabili-
tatea lucrului acestuia o pôte vedé cu usioretate ori
cine. Si intru adeveru o parte dintre adeverurile
cuprinse in descoperire atingu pre Domnedieu, éra
o alta parte pre omu si lucrurile de lipsa la fericirea
sa eterna. Inse améndóne adeverurile aceste, atâtu
cele de crediutu câtu si cele de implinitu, din dreptu
domnediescu se decidu, precum amu dis'o, de càtra

beserica, si intr'éns'a de càtra Pontificele Romanu.
Prin urmare e de lipsa cá Pontificele, pre bas'a
auctoritatii sale, se póta judecá, cari suntu lucrurile
cuprinse in cuvèntulu lui Domnedieu; cari invetiaturi
se unescu cu acel'a si cari nu; si asemenea se póta
dechiará ce e onestu si ce e necuviintiosu, ce trebuie
sè se faca, si ce sè se incungiure spre a poté dobèndí
fericirea eterna; cà-ci altcum dènsulu nu ar' mai fi
pentru ómeni nici interpretele certu alu cuvèntulu
domnediescu, nici calauzulu siguru alu vietuifrei nóstre.

Afara de aceea déca strabatemu mai afundu in
natur'a besericeii, vedemu cá aceea nu e o adunare
si o impreunare órba de crestini, ci o societate in-
zestrata de Domnedieu cu unu organismu minunatu,
a carei scopu directu si nemijlocitu este impaciúrea
si sântirea sufleteloru; si fiindu-cà numai dèns'a
singura a priimtu dela Domnedieu mijlócele de lipsa
spre acestu scopu, are si legile si detorintiele sale
detiermurite si certe, si urméza in guvernarea po-
póreloru crestinescu unu metodu si o cale corespun-
diétóre naturei sale. — Deprinderea guvernarei acestei'a
inse intèmpina o multime de greutàti si piedeci.
Pentru-cà beserica are se ocârmuiésca popóre im-
prasciate preste tóta suprafaci'a pamèntului, de origine
si de datine deosebite, cari traindu in tiér'a loru
dupa legile patriei, trebuie se fia supuse in acel'a-si
tèmpu atâtu auctoritatii civile câtu si celei besericescu.
Detorintiele aceste, precum s'a disu, se afla intrunite
in acele-si persóne, inse nici nu-si contradicu nici
nu se confunda; pentru-cà unele se tiènu de buna-
starea Statului, éra cele alalte de binele comunu alu
besericeii; si améndóne din firea loru suntu menite
spre a perfectioná pre ómeni.

Din tiermurirea acést'a a drepturilor si a detorintieloru se vede apriatu, că ocârmuitorii Stateloru in deprinderea puterei loru de guvernare suntu cu totulu liberi si neatêrnatori; si beseric'a departe de a li-se opune in privinti'a acést'a, i- chiaru ajúta, de óre-ce recomêndându mai pre susu de tóte observarea pietatei religióse, care e o iustitia fácia cu Domnedieu, totu-odata inaintéza si iustiti'a facia cu domnitoriulu. Inse guvernulu besericea pentru menirea sa cu multu mai nobila, cêrca se ocârmuiesca sufletele ómeniloru, aperându *imperati'a lui Domnedieu si dreptatea Lui*¹⁾, si-si dá tóta silinti'a in implinirea detorintiei acesteia. Si nu este iertatu nimenui sê se indoiésca, fára de a vatemá credinti'a, că guvernarea acést'a a spiriteloru e concrediuta numai besericea, cu eschiderea totala a puterei civile, de óre-ce nu Cesarelui, ci lui Petru i-a incredintiatu Isusu Christosu chiãile imperatiei ceriuriloru. — Din invetiatur'a acést'a politico-religiósa urméza unele consecintie fórté insemnate, cari nu voimu se le lasámu aici neamintite.

Societatea crestinesca se deosebésce fórté multu de cátra ori si ce felu de guvernul politicu; pentru-cá desi are cev'a asemenare si forma de imperatia, totusi se deosebesce cu privire la origine, la causa si la natura de cátra imperatiile pamêntesci. — Asiá dara beseric'a are dreptulu de-a traí si de a-se conservá prin legi si prin institutiuni corespundietóre naturei sale. Dêns'a, fiindu nu numai o societate perfecta, ci si superióra in demnitate toturorú societátiloru omenesci, are dreptulu si detorinti'a se nu se faca sierbitórea partidelorú, nici sê se plece inaintea esigintieloru schimbatióse ale politicea. Totu din caus'a acést'a beseric'a, precându 'si pazesce drepturile sale si respectéza drepturile altuia, remáne indiferenta facia cu deosebitele forme de guvernare si facia cu institutiunile civile ale Stateloru crestine, numai câtu se véda in acele respectate religiunea si moralulu crestinescu. — Dupa norm'a acést'a trebuie se-si indrepte totu catoliculu sêmtiemintele si lucrãrile sale. Nu sufere indoiéla că in afacerile politice este iertata o lupta óre-care, si anume cându, pre lãnga respectarea adevêrului si a dreptãtii, se combate pentru-cá in pracsã se triumféze ideile si parerile acele, cari se vedu a fi mai conducátóre la binele comunu. Ar' fi inse abususulu celu mai mare ce se póte comite cu religiunea, a supune beseric'a unui partidu, si a pretinde cá dêns'a se dé mâna de ajutoriu spre a surpá pre contrarii politici. Religiunea trebuie se fia de o potriava sãnta si nevatemata in ochii toturorú; si ce e mai multu chiaru si in cele politice, cari inca nu potú sê se abata dela legea morala si dela detorintiele religióse, trebuie se fia preocupati catolicii inainte si mai pre susu de tóte de interesele cresti-

nesci; si de cum-va le-arú vedé órecându amenintiate din partea inimiciloru, trebuie se incetéze cu nein-tielegerile, si toti cu unu cugetu si cu o sêmtire trebuie se sara intru aperarea religiunei, carea este bunulu celu mai mare, căruia au se fia subordonate tóte cele alalte. — Cestiunea acést'a credemu de bine a-o desfasiurá cev'a-si mai pre largu.

Atatu beseric'a cátu si Statulu a o independintia propria; si prin urmare in sfer'a loru de activitate si intre marginile prescise de scopulu lorú nemijlocitu, nu suntú supuse un'a alteia. De aici inse nu urméza nici de-cum că arú trebui se fia despãrtite, si cu multu mai pucinu contrarie. — Si intru adevêru omulu din natur'a sa nu e numai o fiintia fisica, ci si o fiintia morala. De aceea dela linisceã publica, carea e scopulu nemijlocitu alu societãtii civile, — si astépta omulu mijlócele perfectiunãrei sale fizice, si inca si mai multu a celei morale, care nu se póte aflá de-cãtu numai in cunoscinti'a si in deprinderea vêrtutiloru. In acel'a-si tẽmpu voiesce, precum e si detoriu, se affe in beserica mijlócele conducátóre la perfectiunarea sa religiósa, care se afla in cunoscinti'a si in deprinderea religiunei celei adeverate, carea e regin'a toturorú vêrtutiloru morale, anume pentru-cá pre tóte le indrépta la Domnedieu, le implinesce si le perfectionéza. — De aceea in statorirea institutiuniloru si a legiloru trebuie sê se aiba in vedere natur'a morala si religiósa a omului, si sê se póte grigia de perfectiunarea lui ordinata; si nu este iertatu sê se demãnde seau sê se oprésca nimic'a, de-cãtu numai in vederea scopului propriu a fiesce-cãrei dintre cele dóue societãti, a celei civile si a celei religióse. Prin urmare beseric'a nu póte se remãna nepasetóre facia cu legile Statului, nu intru câtu acele suntú legi civile, ci pentru-cá une-ori trecu preste marginile cuvenite si lovescu in drepturile besericea. Ma ce e mai multu, beseric'a a primitu dela Domnedieu chiaru si indetorierea de a-se opune institutiuniloru politice, de câte ori acele ar' vatemá religiunea, si de-a-se nesú din respoteri cá spiritulu Evangeliului se petrunda printre legile si institutiunile popóreloru. Si fiindu-cá sórtea Stateloru atêrna mai alesu dela firea si dela insusirile celoru dela guvernul, de aceea beseric'a nu póte se protéga si se dé mâna de ajutoriu la aceia cari o combatu, cari despretiuescu drepturile ei, si cari vreau se despartiésca dóue lucruri din firea lorú nedespãrtite, adeca Religiunea si Statulu. Din contra ea protege, dupa cum se si cade, pre aceia, cari au idei sanetóse despre Statu si despre societatea crestina, si cari vreau cá amêndóue societãtiele aceste impreúna se inaintéze binele comunu. — In preceptele aceste se cuprinde regul'a ce trebuie se-o urmeze totu catoliculu in viéti'a publica. Va se dica ori unde permite

¹⁾ Mat. VI, 33.

beseric'a participarea la afacerile publice, trebuie sè se favorizeze persoanele recunoscute de oneste, dela cari se sperèza cã voru binemeritã de caus'a catolica, si in nici o impregiurare nu este iertatu se li-se preferèsca ómeni cari suntu contrari religiunei.

De aici se vede lamuritu, câtu este de insemnata detorinti'a de a conservã unirea spiritelor, mai alesu fiindu-cã in tẽmpurile nòstre religiunea crestina e combatuta prin intrigele si prin uneltirile cele mai rafinate. Toti aceia, cãror'a le zace la inima se remãna strẽnsu uniti cu beseric'a, carea e *stẽlpulu si intarirea adeverului*¹⁾, voru incungiurã usioru pre invetiatorii aceia *mintinosi . . . cari libertate acelor'a promitu, ei insisi sierbi fiindu stricatiunei*²⁾; si ce e mai multu, cu puterea besericea carea se va straplãntã in dẽnsii, voru invinge viceniile cu intiepletiunea si persecutiunile cu tari'a. — Nu e aici loculu se cercãmu dèca si câtu au contribuitu la starea actuala a lucrurilor lasitatea si neintielegerile catolicilor; nu incape inse nici o indoièla, cã cei ròi aru fi fostu mai pucinu cutezatori, si n'aru fi casianatu atãtea ruine, dèca in genere ar' fi fostu mai energica si mai via in inimi credinti'a aceea, *carea lucrèza prin iubire*³⁾, si dèca moravurile crestinesci prescise de Domnedieu nu aru fi decadiutu intr'atãt'a. Dè Domnedieu cã din reamintirea trecutulu se avemu macaru atãt'a folosu, cã pre viitoriu se fimu mai intiepleti si mai precauti.

Aceia cari voru luã parte la afacerile publice, trebuie se incungiure mai cu sèma dóue defecte; unulu e prudinti'a falsa, éra celu alaltu temeritatea nebunèsca. — Si intru adeveru unii suntu de parere cã nu e bine a-se impotrivi cu faci'a deschisa fãrãdelegiloru domitóre, cã nu cum-va impotrivirea acèst'a se inasprèsca numai spiritule contrariloru. Despre acestia nu se scie, cã óre pentru beserica suntu seau in contr'a ei; de óre-ce ei afirma cã marturisescu invetiatur'a catolica, inse totu odata ar' vrè cã beseric'a se lase cursu liberu la anumite teorii ce-i suntu contrarie. Ei deplãngu scaderea credintiei si stricatiunea moravurilor; dara nu se ingrijescu de mijlòce de indreptare, ma adeseori prin concessiuni si prin o indulgentia pecatòsa inca ingreunèza rèulu. Totu ei pretindu, cã nime se nu traga la indoièla alipirea si supunerea loru facia cu Scaunulu Apostolicu; inse totu-de-a-un'a afla cev'a de critisatu in Pontificele Supremu. Prudinti'a acestor'a e de felulu aceleia, carea Apostolulu Paulu o numesce *intiepletiunea trupulu si mórtea*⁴⁾ sufletulu; de óre-ce nici nu

¹⁾ I Tim. III, 15.

²⁾ II Petr. II, 19.

³⁾ Galat. V, 6.

⁴⁾ *Intiepletiunea trupulu contraria este lui Domnedieu; cã legei lui Domnedieu nu se supine, cã nici pòte.* Rom. VIII, 6, 7.

e, si nici nu pòte se fia supusa legei lui Domnedieu. Prin o astu-feliu de prudintia nu se miciorèza de locu relele, fiindu-cã inimicii si-au pusu in capu, si multi dintre dẽnsii nu numai cã nu se rusinèza a o spune in publicu, ci se si lauda in gur'a mare, se nimicèsca religiunea cea sèngura adeverata, catolicismulu. Condu si de propusulu acest'a ticalosu ei indrasnescu ori ce, de óre-ce bine sciu, cã cu câtu voru infricã mai multu pre cei bunu, cu atãtu mai usioru voru pòte se duca in indeplinire planurile loru cele rele. Asiã dara aceia cari iubescu *intiepletiunea trupulu*, si se prefacu a nu scie cã totu crestinulu trebuie se fia unu ostasiu neinfricatu alu lui Christosu; aceia cari vreau se dobèndèsca pre carãri in florite si fãra de lupta resplat'a detorita invingatoriloru, aceia in locu de a taiã calea releloru, mai vètosu o oblescu.

Din contra altii condu si de unu zelu falsu, si ce e mai rèu, de scopuri secundarie, si aròga unu rolu ce nu li se cuvine. Ei ar' vrè cã beseric'a se fia guvernata dupa voi'a si dupa placulu loru, asiã câtu nu suferè sè se faca altcum, si dèca se face, se supunu numai cu greu. Acestia inca se ostensescu in zadaru, si nu suntu mai pucinu de condamnatu cã cei alalti. Pentru-cã prin portarea loru ei nu se supunu auctoritatii legiuite, ci o previnu, voidu se straplãnte puterea Prepusiloru in privati, spre turburarea cea mai mare a ordulu statoritu pentru totu-de-a-un'a de Domnedieu in beseric'a sa, care ordu nu pòte se-lu vateme nime nepedepsitu. — Aceia lucra bine, cari, aducundu cu sine lips'a, nu se ferescu de lupta, fiindu convinsi cã imperatt'a nedreptãtii nu pòte se stè multu, ci cã trebuie se fia invinsa prin sãntieni'a dreptulu si alu religiunei. Acesti'a facu unu lucru demnu de virtutea antica, nesuindu-se mai alesu se apere religiunea in contr'a sectei aceleia cutezatore, carea s'a nascentu anume pentru-cã se combata crestinismulu, si carea nu incèta a persecutã pre Pontificele Supremu, pre care l'a apucatu in puterea sa; inse in lupt'a acèst'a ei observa cu tóta silinti'a supunerea cuvenita, si nu intreprindu nimicu numai de capulu loru. Si fiindu-cã dispusetiunea acèst'a de-a ascultã e de lipsa totoror crestiniloru, cã *in nimicu se nu lipsèsca*⁵⁾, amu dorí din tóta inim'a cã in mintile totoror sè se inradecineze bine aceea ce Sãntulu Paulu numesce *intiepletiunea spiritulu*⁶⁾. Pentru-cã acèst'a in guvernarea lucrãriloru omenesci urmèza calea cea adeverata mijlocia, facundu cã omulu nici se desperèze din lasitate, nici sè se incrèda prin temeritate. — Intre prudinti'a politica, carea tièntesce la binele comunu, si intre cea individuala, carea se tiène de binele particulariu

⁵⁾ Jac. I, 4.

⁶⁾ Rom. VIII, 6.

alu unui fiesce-câruiă, se afla o diferinția. Acést'a din urma este propria a unui fiesce-cârui omu privatu, care in lucrările sale urméza vócea minței sanetóse; éra ceea alalta a superioriloru si mai alesu a domnitoriloru, cari suntu chiamati se ocârmuiesca pre ómeni cu poterea loru suprema; si astu-feliu tóta prudint'ia politica a privatiloru se afla in implinirea credintiósa a prescrieloru auctoritáti legiuite¹⁾. Dispusetiunea acést'a si ordulu acést'a trebuie se infloresca in societatea crestina cu atátu mai multu, cu câtu mai largu e câmpulu imbracisiatu de prudint'ia politica alu Pontificelui; pentru-câ chiamarea lui nu e numai se guverneze beseric'a, ci elu trebuie se ocârmuiesca si lucrările cetățieniloru crestini, indreptându-le tóte spre dobândirea mântuirii eterne. De aici se vede apriatu, că afara de unirea cea mai strénsa in lucrări si in sêmtiri, este neaperatu de lipsa si aceea, că in viét'ia publica sè se aiba totude-a-un'a dreptu calauza intieleptiunea politica a auctoritáti besericesci. Inse guvernarea societáti crestinesci dupa Pap'a se tiène nemijlocitu de Episcopi, cari desi nu au deplinetatea poterei pontificale, totusi in ierarhi'a besericésca suntu principi adeverati; si fiindu pusi unulu fiesce carele in Capulu unei beserici particulare, suntu *cá si architectii principali . . . ai edificiului spiritualu*²⁾, avédu ajutatori in oficiulu loru si implinitori ale decisiuniloru sale pre preoti. Amesuratu organismulu acestuia alu besericeii, care nu póte se-lu inschimbe nici unu moritoriu, trebuie sè se indrepte viét'ia si activitatea catoliciloru. Pentru-câ, precum detorint'ia Episcopiloru e sè se tiéna in guvernarea Dieceseloru sale strénsu uniti cu Scaunulu Apostolicu, asiá asemenea se cuvine cá si clericii si laicii se traiésca si se lucre in deplina intielegere cu Episcopii loru. — Se póte intémplá cá in viét'ia seau inparerile vre-unui Episcopu sè se afle ceva necuviintiosu seau demnu de condamnatu; inse pentru aceea nici unu omu privatu se nu-si aróge facia cu ei oficiulu de judecatoriu incredintiatu de Domnulu nostru Isusu Christosu numai Aceluia, pre carele l'a pusu in fruntea mielusieiloru si a oiloru sale. Se-si insemne bine totu insulu sentint'ia Sântului Gregoriu Marele: *Trebue admoniati supusii cá, decumva ar' observá din intémplare ceva demnu de*

¹⁾ *Prudentia in ratione est; regere autem et gubernare proprie rationis est; et ideo unusquisque in quantum participat de regimine et gubernatione, in quantum convenit sibi habere rationem et prudentiam. Manifestum est autem quod subditi in quantum est subditus, et servi, in quantum est servus, non est regere et gubernare, sed magis regi et gubernari. Et ideo prudentia non est virtus servi, in quantum est servus, nec subditi, in quantum est subditus. Sed quia quilibet homo in quantum est rationalis, participat aliquid de regimine secundum arbitrium rationis, in quantum convenit ei prudentiam habere. Unde manifestum est quod prudentia quidem in principe est ad modum artis architectonicae, ut dicitur in VI Ethicorum; in subditis autem ad modum artis manu operantis. S. Tom'a II—II, Quaest. XLVII, art. 12.*

²⁾ S. Tom'a Quodlib. I, art. 14.

*condamnatu in viét'ia superioriloru, se nu-i judece cu temeritate, cá nu cum-va condemnându cu dreptu cuventu rëulu, prin sumetia sè se cufunde intr'o prapastia si mai mare. Trebuie admoniati, cá nu cum-va privindu gresielele superioriloru, sè se rescóle asupr'a loru, si chiaru si cându unele defecte de ale loru ar' fi mari, se-i judece numai in suftetulu loru, fâra cá se le denege inse ascultarea detorita pentru fric'a lui Domnedieu . . . Pentru-câ faptele superioriloru, si cându se paru a fi demne de condamnatu, nu trebuie sè se lovésca cu sabi'a cuvinteloru*³⁾.

(Va urmá).

Despre concelebrarea in s. liturgia.

De Dr. Victoru Szmigelski.

Zelosulu colaboratoru alu acestui organu, Multu-onoratulu Domnu Joanu Borosiu a publicatu acum de curédu si anume in numerulu alu 10-lea alu acestei Foi o lucrare *Despre aplicarea s. liturgie la intentiuni private*. In lucrarea acést'a a combatusu densulu unele abusuri, prin cari preoti de ai nostri nu numai discreditéza pre clerulu nostru inaintea altor'a in privintia culturala teologica si mai alesu in privintia morala, ci causéza altor'a daune suftetesce nereparabile. M'am dedatu a vedé pre numitul domnu combatédu si de alte ori abusuri de acelea, cari s'au víritu intre noi, si nu potu se nu consintiescu cu purcederea dënsului, observu inse, cá acum de o data combaterea a fostu prea scurta si prea crutiátore.

Dara la capetulu amintitei lucrări combate domnulu Borosiu mai pre largu si cu multa energiá unu lucru, care nu ar' fi sè se combata, ci din contra ar' fi sè se recomânde. Lucrulu acést'a e concelebrarea mai multoru preoti in ace'a-si s. liturgia si mai alesu primirea de stipendii liturgice pentru atari concelebrári.

Mai inainte de ce asi intrá in meritulu lucrului, trebuie se observu, cá auctorulu gresiesce fórte, cându sustiène, cá usulu de a concelebrá si de a primí stipendiu liturgicu pentru atare concelebrare l'aru fi introdusu la noi *preoti mai teneri, nu de multu iesiti din seminarie latine*. Precum se vede din unele alusii, Domn'ia Sa are in vedere mai alesu pre preotii din Blasiu. Eu sum in Blasiu celu mai be-trânu intre acesti preoti iesiti din seminarie latine, si potu incredintiá pre domnulu Borosiu, cá eu usulu acel'a nu l'am introdusu, ci l'am aflu deja introdusu. La invinuirea ace'a asi mai poté observá multe, dara voiu se me restringu numai la dóue observári. Mai ántáiu dechiaru, cá acei preoti teneri in seminarie latine nu au primitu si nici nu au potutu se pri-

³⁾ Reg. Pastor. P. III, cap. IV.

mésca nici unu indemnă spre a introduce pre la noi concelebrarea, după-ce știutu este, că în beserică de ritu latinu concelebrarea a ieszutu din usu înainte de acést'a cu mai multe vécuri, pastrându-se că o reminiscenția tradițională numai în consacrările episcopilor și în ordinările preoților¹⁾. Mai departe recunoscem, că eu și alți preoți tineri de aceia, cari au ieszutu din seminarie latine, acolo amu primitu unu indemnă fôrte besericescu, adeca indemnulu spre a celebrá câtu se pôte de desu. Dara recunoscându acést'a eu sustienu, că celebrarea dása nu are se fia combatuta, nici chiaru pre cale indirectă, precum face domnulu Borosiu, și sustienu mai departe, că o combatere că și acést'a pôte se fia celu puciuu demoralisatóre și scandalisatóre pentru multi preoți.

Suntu alte abuzuri mici și mari, dara abuzuri de cele mai veritabile, cari s'au vîritu printre noi în contr'a disciplinei besericești resaritene și a disciplinei besericesci preste totu, și cari indemnă pre preoții binesimțitori, se le combata. Amintescum numai acelu abuz, la care conduce și combaterea amintita mai susu, și care-lu comitu unii preoți de ai nostri fiindu deplin sanetosi și totusi necelebrându ani întregi nici odata. Domnulu Borosiu dîce, că concelebrarea vèdesce comoditatea preoților. Eu dîcu, că necelebrarea acé'a o face acést'a. Necelebrarea acé'a e unu abuz și încă unu abuz mare și cuprinde unu pecatu de mórte, și prin urmare merita se fia combatuta și stirpita dintre noi asemenea unei buruieni. Dara lucruri de acelea, cari vèdescu zelu preotiescu și pre lînga acé'a consuna cu disciplin'a besericești nòstre, eu unulu nu știu, de ce se fia combatute.

Și unulu dintre lucrurile acestea e concelebrarea mai multor preoți în acé'a-si s. liturgiă. De acé'a eu voiu continuá și mai departe a concelebrá, desi de cându pre lînga studiele, cari le propuneam și mai înainte, am primitu asupra-mi și sarcin'a placută de a propune în seminariulu nostru clericalu Liturgiă, 'mi e mai prea scurtu tîmpulu de diminétia înainte de prelegeri, și asiá abiá ajungu, se celebrezu s. liturgiă la dóue septemâni odata. Astu-feliu sum silitu, se abdicu de o cam data de venitul acé'a, care 'mi resultá mai înainte din stipendiele liturgice și pre lînga modestulu salariu profesorescu 'mi prindeá fôrte bine, și care mi-l'ar' concede bucuros s. apostolu Paulu²⁾, dara nu mi-lu concede domnulu Borosiu.

Acestea am aflatu cu cale a le permite. Nu le dîceam, dèca nu erám provocatu prin invinuirea

acé'a, carea domnulu Borosiu o arîncea în fatia unor omeni, cari nu numai 'și implinescu detorinți'a, ce li-s'a impusu, ci 'și dau și tóta silinți'a de a nu pierde din vedere cuvintele Mântuitorului: *Asiá si voi, cându faceti tóte cele ce s'au demândatu voue, diceti: Sierbitori netrebniți suntemu, că ce unu fostu detori a face, amu facutu.*

Voiu se consideru acum, cu ce argumente combata domnulu Borosiu concelebrarea împreunată cu primirea de stipendii liturgice. Se provóca la dóue propositiuni condamnate de Pontificele Alesandru VII. Propositiunile acelea suna: *Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem missa licite accipere applicando petenti partem eius specialissimam fructus ipsimet celebranti corespondentem, idque post decretum Urbani VIII. — Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre.* Domnulu Borosiu nu a observatu, câtu de multu confunda statulu cestiunei. E adeca fôrte invederatu, că prin condamnarea acestor propositiuni nu se condamnă preoții concelebranti, cari fiesce carele primesce câte unu stipendiu pentru liturgiă recitată de dînsulu, — acést'a în beserică a apuséna preotulu o ar' poté face numai odata în viéti'a sa intréga, — ci condamnă pre acelu preotu, care pentru o singura liturgiă ar' primi mai multe stipendii. Că lucrulu acést'a se fia încă și mai invederatu, voiu se citezu cuvintele s. Alfonsu: *An autem neopresbyter pro missa, quam celebrat cum Episcopo, possit stipendium accipere? Negat la Croix l. 6 p. 2 n. 2323, eo quod petens missam videatur requirere missam cum omnibus caeremoniis et actionibus quae peraguntur a sacerdote in altari. Sed aliter opinatur Bened. XIV de Sacrific. missae l. 3. c. 16 n. 10 urgens exemplum sacerdotum Graecorum cum Episcopo celebrantium, qui alias plerumque carere deberent elemosyna³⁾.* Óre de ce se provóca s. Alfonsu la auctoritatea doctrinală a lui la Croix și alui Benedictu XIV și nu la propositiunile de mai susu, a căroru condamnare a purcesu din auctoritate legislativă. Dóra nu cum-va nu a știutu despre ele nimic'a? Acést'a întipuiésca-si-o despre s. Alfonsu ori cine, eu inse nu. S. Alfonsu se și provóca airia la acelea dóue propositiuni condamnate, le dà inse acé'a-si întielesu, care li-l'am datu și eu, căci și dînsulu are în vedere pre unu singuru preotu, care ar' primi pentru acé'a-si liturgiă dóue stipendii liturgice⁴⁾.

Acestea potu ajunge de o cam data, după ce auctoritatea s. Alfonsu delătura ori ce scrupulu. Celea ce dechiara Benedictu XIV mai pre largu în cestiunea de fatia, le vomu vedé mai la vale.

¹⁾ Encycl. Bened. XIV. «Allatae sunt» din 26 Iuliu 1755 §. 38: Denique, communis olim fuit Occidentali aequae, ac Orientali Ecclesiae Ritus, ut Presbyteri una cum Episcopo Missae Sacrificium offerrent. Concelebrandi Ritus nunc temporis in Occidentali Ecclesia obsolevit, praeterquam in Ordinatione Sacerdotum, quam peragit Episcopus, et in Consecratione Episcoporum, quae ab Episcopo cum duobus aliis Episcopis assistentibus perficitur.

²⁾ I Cor. 9, 13.

³⁾ S. Alphonsi de Liguorio Theol. mor. l. V. c. 2. n. 829.

⁴⁾ V. s. Alfons. l. c. l. V. Tr. III. c. 3. n. 318.

La alte argumente mai positive domnulu Borosiu nu se provóca. Provóca inse in punctulu alu 3-lea auctoritatea besericésca superióra, *se grigésca, cá in faci'a poporului si a preotímei majestatea s. liturgie cu abatere dela disciplin'a besericésca — intru nimic'a se nu se micşioreze.* In celea ce urméza dupa provocarea acést'a solemnna aflu, cá e vorba despre vox populi vox Dei. Eu sciu apretia convingerea poporului credintiosu, cându ace'a e buna, dara mi-se pare totusi, cá nu e consultu a se provocá la ea cá la o auctoritate legislativa, carea se determine, ce convingere se aiba auctoritatea besericésca superióra. Câte nu-su abuserile, cari s'au strecuratu mai alesu in cultulu domnediescu alu besericeí nóstre numai si numai pentru-cá preotímea a datu acestei auctoritáti pretinse o inriurintia prea mare in celea domnediesci? Nu bucurosu sustiénu eu faptul acést'a, dara — nege-lu, cine-lu póte negá. Asi poté amintí si eu abuseri de acestea, desi esperintia mea e inca tinera; inse nu e aci loculu si tēmpulu spre a le insirá si spre a le combate. Ajúnga aci simpl'a amintire a faptului, cá ele esista. Cu alta ocaziune vomu scrie, domnulu Borosiu, ori eu, ori altulu si despre ele. Destulu cá eu dela domnulu Borosiu, precum 'lu cunoscú, asi fí asteptatu, se imbarbatéze pre fratií sei in v'á Domnului, cá ei cu prudintia receruta se-si dé silintia spre a delaturá abuseri de acestea, éra nu se-i infrice cu prevestirea, cá ei voru fi timbrati de *innoitori*, déca se voru opune astoru feliu de abuseri. Altu cum eu nu credu in realitatea acestui periculu, dupa ce sciu, cátu de indulgentu e poporulu nostru fatia cu preoti de aceia, cari nu-si implinescu obligamintele statului loru preotiescu si si-au dedatu poporulu ori l'au lasatu sè se dedé a nu cercetá s. beserica in díle de domineca si serbatóre. Séu cu alte cuvinte: Fia preotii nostri mai zelosi intru implinirea detorintieloru sale preotiesci, si atunci se va convinge si poporulu, cá ei nu suntu innoitori. Invetie ei pre credintiosi religiunea. Cāti suntu aceia, cari 'si implinescu detorintia acést'a?

Asiá dara datinele séu mai bine dísu dedările poporului indreptate in contr'a disciplinei besericesci si *in contr'a credintiei* eu nu le potú privi de nesce noli me tangere. Facu-o altii, dara eu nici cându nu voiu consimti cu ei. Nu precepu deci, cum a potutu scrie domnulu Borosiu cuvintele: *si ai vré se lu- convingi* (pre poporu) *cá si un'a si alta liturgia are totu acél'asiu effectu, sum convinsu cá te-ar' invinovatí cu resturnarea disciplinei besericesci, te-ar' timbrá de innoitoriu.* Óre numai eu se fiu acél'a, care áfla in cuvintele acestea o indemnare la acomodare dogmatica?

Éra esemplulu, care-lu produce domnulu Borosiu spre ilustrarea díseloru sale totu in acél'a-si punctu,

desi ar' voi se fia analogu cu concelebrarea, totusi nu e analogu. Preotulu acél'a, care a celebratu s. liturgia fára de asistintia unui barbatu, care se suplinésca pre cantorulu si se dé in numele poporului respunsurile prescise in s. liturgia, preotulu acél'a a lucratu in contr'a disciplinei besericesci. Cându elu s'a escusatu cu esemplulu concelebrarei preotiloru *dela episcopia*, domnulu Borosiu faceá bine, déca 'i aretá, cá elu nu a lucratu dupa disciplin'a besericeí nóstre, precându concelebrantii au lucratu dupa disciplin'a acést'a. In lips'a momentana de alte argumente o poteá face acést'a usioru chiaru si numai amintindu, cá acea concelebrare se intēpla *la episcopia*, ma e dispusa de unii episcopi chiaru si pre cale testamentaria, si prin urmare trebue cá se unesce cu disciplin'a besericeí. Dóra nu va fí inca tardiu a dá si acum acélui preotu deslusirea acést'a.

Si acum se vedemu, ce díce disciplin'a besericeí nóstre cu privire la concelebrare si la stipendiulu liturgicu.

(Va urmá).

Instructiune practica pentru cauzele matrimoniale.

de Dr. I. S.

(Urmare díu Numerulu 11).

Altcum credintiosii au detorintia strinsa de a descoperi parochului tóte impedimentele, ce le vinu la cunoscintia. Se nasce aci intrebarea, cá óre suntu detori credintiosii de a descoperi impedimentulu ce lu- sciu sub secretu? Secretulu este dúplu: *promisu*, care lu- aude cine-va enarandu-se cá atare, si *comisu*, care se comunica cui-va sub conditiune de a-lu tiené in ascunsu. Credintiosii au detorintia de a descoperi secretulu asiá numitu *promisu*. Secretulu *comisu* este de 3 specie si anume: a) alu marturisirei, rescíutu in scaunulu confesionalu si acést'a nu este iertatu nici candu a-lu descoperi; — b) alu sfatului p. e. care lu- scie mediculu dela patientulu seu, séu avocatulu dela clientulu seu, acestia asisderea nu suntu detori a-lu spune, cá-ci astu-feliu toti si-ar' pierde increderea intr'ensii; si c) alu conversatiunei, care este detoriu a-lu descoperi fia-care.

Nu este detoriu a descoperi impedimentulu secretu acél'a, care póte prevedé cá de aci va urmá pentru densulu cev'a dauna mare.

Candu dintr'una cauza séu alt'a nu se potú indepliní vestirile: preotulu este detoriu a cere dispensatiune, cá-ci precum díce Conc. Prov. II l. c. §. 30 „*Inainte de a-se terminá vestirile precum se cuvine, nu se póte incheia casatori'a licita*“.

Dreptul de a dispensa lu- are episcopulu diecesanu: deca sponsii suntu din diecese diferite: dela ambii episcopi se cere dispensatiune.

Dela tôte trei vestirile numai in casuri grave se pôte cere dispensatiune. Aceste ar' fi: a) deca sponsii au traitu in matrimoniu putativu, va se dica, candu in ace'a parochia au fostu cunoscuti cá casatoriti legiuiti, desi au fostu concubinari; b) candu sponsii voiescu a incheia casatoria asiá numita a consciintei pentru legitimarea copiiloru, si la casu candu ar' intentioná acést'a fiindu unulu pre patulu de mörte preotulu ex praesumta episcopi licentia i-va poté cununa si fara dispensatiune, cerandu-o acést'a subseque; c) deca intre sponsi esista mare diferentia de etate, si se pôte prevedé, cá astu-feliu voru fi espusi batujocurei; d) candu sponsii suntu de una pusetiune inalta sociala séu magnati, a caroru relatii familiare se presupunu a fi cunoscute, si in fine e) deca este téma, cá casatori'a va fi impededata din malitia prin cine-va. —

Dela un'a séu doue vestiri se pôte cere dispensatiune din urmatóriele motive: a) deca pentru apropiarea tempului opritu (sacratu) nu se potu indepliní tôte vestirile; b) candu spons'a e aprópe de nascere; c) séu candu din alte cause rationabile este de doritu cá casatori'a sè se incheie catu mai curundu. —

Cea-ce privésece pedepsele canonice statorite pentru aceia, cari incheia casatori'a fara vestiri insemnâmu: cá la casu candu dupa contragerea casatoriei s'ar' ivi cev'a impedimentu: copfii nascuti din acést'a casatoria se considera de nelegiuiti, nici potu avé sperantia contrahentii de a obtiené dispensatiune. Éra preotulu, care asista la astu-feliu de casatoria se pedepsece cu suspensiune de 3 ani dela oficiu.

In Diuariulu esamenului sponsiloru este una rubrica referitória la marturisirea si cuminecarea sponsiloru. Fiindu matrimoniulu sacramentulu viiloru: se recere cá cei ce voescu a-lu primí se fia in statulu gratiei. Acést'a se prescrie in Decretele Conc. Prov. II l. c. §. 36 astu-feliu: „*De óre-ce sponsii, cari au sè se cumine, debue se fia in statulu gratiei, aceia suntu obligati, se-si marturisésca peccatele inainte de a se cununa, si este cuvintiosu sè se si cuminece*“. Se nasce inse ace'a intrebare, cá in acelu casu candu unulu dintre sponsi séu ambii de locu n'ar' voi sè se marturisésca: pôte preotulu se asiste la casatori'a loru? Parerea comuna a canonistiloru este, cá si in acestu casu pôte seversí preotulu cununi'a, nefiindu acést'a imprejurare impedimentu dirimentu séu impediunt de casatoria. De unde urméza, cá preotulu cununtoriu nu peccatuesce asistandu la contragerea casatoriei prin sponsii, cari n'au voitu sè se marturisésca.

Parochulu este detoriu numai a-i reflectá si indemná pre sponsi, cá se se marturisésca si cuminece in ainte de contragerea casatoriei. Cea ce deca nu i-ar' succede cu tóta

consciint'a pote se asiste la cununia. Se pare deci a fi prea rigorósa parerea autoriulu Prelectiuniloru teologice despre Matrimoniu etc¹⁾, care la pag. 67 dice: „Parochii debue se fia cu luare aminte si se nu asiste la cununi'a persóneloru acelor'a, cari nu voescu a se marturisi si cuminecá; cá asistându la acele si densulu se face partasiu la sacrilegiulu acelor'a“.

(Va urmá).

Cu privire la cele de mai susu ne sentim obligati a observá urmatóriele: Are dreptu Cl. autoru alu instructiunei de facia intru atat'a, in catu nu esiste nice o lege bésericésca universale, prin care sè se impuna sponsiloru a se marturisi inainte de cununia. Chiaru nice conciliulu Tridentinu nu impune asiá ceva, ci *hortatur tantum conjuges ut confiteantur*. Sess. 24 de reform. m. c. 1. —

Dar' deca vomu fi cu atentiune la legile particulare ale diferiteloru diecese si provincie bésericéscu, lucrulu stá altcum. In multe diecese este impusa sponsiloru marturisirea si parochii nu potu cununa, pâna candu nu li se produce din partea respectiviloru sponsi atestatulu despre implinirea marturisirii. Intogm'a se impune sponsiloru marturisirea cá obligatiune si in provinci'a nóstra metropolitana prin conciliulu provincialu alu II unde se dice: „*De óre-ce sponsii, cari au sè se cumine, trebue se fia in statulu gratiei, aceia suntu obligati se si marturisésca peccatele inainte de a se cununa*“¹⁾. Ací nu se recoménda numai sponsiloru marturisirea, ci li se chiaru demanda, si disciplin'a acést'a cu privire la punctulu din cestiune pre catu scimu noi se si practiséza in béseric'a nóstra, si s'a observatu pre alocurea si mai inainte de aducerea acestei legi. Standu astu-feliu lucrulu, nu scimu cum ar' poté parochii se faca abateri dela disciplin'a bésericésca prescria, séu cum ar' poté ei de capulu loru se absólve pre credinciosi dela implinirea unei obligatiuni religióse impuse prin lege adusa de episcopi. Din contra detorinti'a parochiloru este se staruiesca a se observá legea, si in casu de renitentia a cere inviatiune dela episcopulu seu.

Precum invétia doctorii in tractatele despre sacramente: *casatori'a este sacramentu alu viiloru*, care cá si alte sacramente ale viiloru, cere cá primitorii acestoru sacramente (subiectulu) se fia in statulu gratiei, cáci la din contra aflandu-se aceia in statulu peccatului, nu suntu demni de sacramente si primindu-le in acestu statu le profanéza si de-odata impedece efectele cele salutare ale sacramentului. Acestea se vede a le fi avutu inainte si conciliulu nostru provincialu mai susu amentitu, candu nu s'a indestulitu numai cu contritiunea sponsiloru, nice nu s'a restrinsu numai la recomandarea marturisirii.

¹⁾ Concil. prov. II Titl. IV Sect. I Cap. III. Impedim. matrim. impediencia, §. 36.

Scimn noi că caus'a acést'a nu se afla între impedimentele impedeatōrie puse prin legi besericesci universali, intogma precum nu se gasește între acele impedimente nice nescienti'a rudimentelor religiunei creștine: cu tōte aceste pentru noi este destulu dēca aflāmu aceste prescrieri în dreptulu particulariu alu besericei nōstre recunoscutu și de S. Scaunu Apostolicu. De unde nu ne indoimn a sustienē, că parochii — cari nu ar' veghiā cu tōta conscientiositatea că se se observe din partea credinciosiloru aceste prescrieri de dreptu, suntu responsabili nu numai în forulu internu, ci și în celu esternu.

Redactiunea.

Satu mare, Februaru 1890.

Correspondintia.

Onorabila redactiune.

Districtulu protopopescu Satu-mare din dieces'a gr. cat. de Oradea mare, care se afla în mijloculu comunelor de confesiune helvetica, pretinde speciala atentiune din partea celoru competentī fiindu espusu poporulu credinciosu în tōte pericolulu de a-si pierde religiunea și limb'a. Pentru acē'a ne-am decisu a trage atentiunea celoru mai mari la unele incoventie din districtulu memoratu.

Scimn, ca Beseric'a și scōi'a suntu pentru poporulu romanu Sanctuarele, unde se pastreza tesaurii cēi mai pretiosi: Religiunea și limb'a, — și aceste se vedu a fi periclitatē în districtulu memoratu — în Beserice la seruitiurile divine se audu cāntari în limba straina, ma în 2 seau 3 comune besericesci astadi incercarea de a se folosi de limba rituala intempina cele mai grele piedece — la cari conferesce în summo gradu — nu ne genamn a accentuā — protopopulu districtualu; care în trecutu certēe poporulu cu preotulu pentru limb'a cultulu divinu li-a resōlvitu în favorulu poporulu, — ba mai multu și în parochi'a sa limb'a rituala cu totulu e eschisa din beserica.

Nu atingu personalitatea, — respectu Nestorulu diecesei — înse caus'a sânta carei-a i-a juratu fidelitate la altariu — Beseric'a romāna pōte acceptā dela tia care lucratoriū, ca se nu arunce cu atāt'a usioratate interesele cele mai sante prēda unelterioru contrarie!!

È superflu a aminti cu cāta scrupulositate veghiēza chiar' Pontifici romani asupr'a aceste cestiu delicate, cu cāta energia se lupta episcopii latini cā Episcopatululu de Dorogh se nu se potā infintiā. Pote cā ordinariatulu nu are cunoșcintia despre innoirile aceste straine disciplinei din Beseric'a nostra, cā altcum nu ar' fi potutu tienē atāt'a tempu în fruntea districtulu pre unu barbatu, care punemn din slabitiunile betranetieloru nu e în stare a veghiā asupr'a drepturilor Besericei nostre cu atitudinea receruta, ci de multu l'ar' fi infocuitu cu altui, care ar' scī sanā defectele observate.

Periculu e la usia . . . usioru se pote tredi Guvernuulu diecesanu numai cu aducerea aminte, cā ōre cāndu și în parochiale acele a fostu laudatu Domnedieu în limb'a nostra rituale.

Interesele vitale ale nostre ceru că cei neabili se se retraga în aintea poteriloru noue cu atāt'u mai vērtoșu, cā numai priveghiare neintrerupta potē scapā poporulu acē'a din pericolulu ce -lu amenintia.

Esperintiele dorerōse din scōlele din districtu asemenea pretindu mesuri energice. Se vorbesce de anomalie de asemenea natura și în districtulu zelosulu barbatu Gavriila Lazaru — în districtulu Carei, anume cā în Beseric'a rutena de Carei preotulu cantu în decursulu S. Liturgii prefacerea latina în traducere maghiara, — în locu de prescriesele ritualulu orientalu; ori cā Profesorulu de Religiunea și și limb'a romana din Carei propune eleviloru sei gr. cat. Religiunea în limba straina?!

Dēca nu vomu vegiā cu cea mai mare scrupulositate noi insine asupr'a drepturiloru nōstre espuse pericoloru cotidiane, atunci cu dreptulu potemu eschiamā: „Perditio tua ex te Israel“.

L. M.

Varietāti.

Rom'a. — În 2 a. l. c. si-a serbatu Sânti'a S'a Pontificele Supremu aniversariulu alu 80 alu nascerei sale, ēra în 3 a. l. c. aniversariulu alu 12 alu încoronārei. Cu ocasiunea acēst'a Sânti'a S'a a primitu în audiintia serbatorēsca Colegiulu Emmiloru Cardinali, în numele caror'a decanulu Colegiulu Card. Monaco La Valletta a esprimatu omagiile și felicitāriile cele mai caldurōse. La cuventarea Cardinalulu La Valletta a respunsu Sânti'a S'a prin o vorbire admirabilă, în carea reamintindu mai āntāiu activitatea ce a desfasurat' o pana acum mai alesu pre terenulu instructiunei și alu politice, promise cā restulu vietii sale -lu va consacra terenulu socialu, cā astu-feliu omenimei întregi se-i fia de folosu. În fine, spre a pote corespunde dupa cuviintia misiunei sale înalte, accentuēza din nou lips'a independintiei absolute.

Cu ocasiunea aniversariulu indoitu Sânti'a S'a a primitu felicitāri mai dela tōte curtile domnitore; înse ce'a ce e mai caracteristicu, și dīarile liberale din tōte partile si-au datu espresiune stimei și admirārei loru facia de Sumulu Pontifice.

La felicitāriile univērsale unimn și noi vōcea nōstra umilita, dorindu Augustulu Capu alu sântei nostre Beserice înca numerosi ani în deplina sanetate cā se pōta îndreptā și pre viitoriu nai'a Sântulu Petru printre valurile turburate ale lomei!

Emigrari. — În 12 a. l. c. locuitorii din piēti'a Blasiulu au fostu martori la o scena din celea mai dorerōse. Pre dōue care treceau cātra statiunea calei ferate cam dōuedieci de romāni din comun'a Colibi, dintre cari vre-o 10 copii, cā se-si parasēca vatr'a paritiēsca, și se cerce o patria mai fericita din colo de munti. — Nu e o raritate întemplanrea acēst'a, ma chiar' în tōta diu'a plēca în Romāni'a dela statiunea nōstra caravane întregi. Dar' plecarea locuitoriloru acestor'a ni-a causatu o dorere mai via priu împregiurarea aceea, cā i-am veditu trecūdu în diu'a mare prin mijloculu piatiulu nostru, golī, flamendi și superati, necajiti pentru trecutu, îngrijati de viitoriu. — Nu, sermāni de ei, nu-si parasescu tiēr'a din dorulu de a āmblā dupa fantōme, ei o parasescu pentru cā nu-si mai potu aflā aici pānea ace'a cātu de rea, care ar' fi māncat' o îndestuliti pāna la mōrte. — La vederea miseriei acesteia ni s'a revokatu toturoru sāngele, și ne-amu întrebatu: Pāna cāndu, Dōmne?

H.

Necrologu: Joannu Nobili parochulu din Benicu a repausatu în Domnulu în 20 Fauru a. c. în anulu alu 63 alu etatei și alu 36 alu preotiei.

Fia-i tierin'a usiōra!

Nobilitarea prin oculare.

Am cetitu in brosiuri edate in deosebite limbi, câtu si in deosebite diuare, despre nobilitarea prin oculare. In fórte pucine inse am aflatu o metoda destulu de corecta, si in cele mai multe casuri mi-a venitu a presupune: cá auctorii articiloru, au plagiatu pre altii, fara cá ei insisi se deprinda in adeveru ocularea, si asia in descrierea lucrarei acesteia in sine forte simpla — au fostu eciivoci, obscuri ori confusi, chiar' la momentele ei cele mai esentiali.

Eu practizezu acestu soi de nobilitare de mai multi ani, facându sute de oculatiuni pre fiesce care anu, cu succesu aprobe securu. Éta in ce stá tóta maiestri'a.

Cá requisitu: oculatoriulu trebuie se aiba *unu cutítu forte ageru prevediutu cu osu pentru desfacerea cogiei*. Atari cutíte se potu procurá mai usioru dela firmele de horticultura pre lángha pretiulu de 0: 70—200 fl. v. a. seau dela ori si care firma de cutíte. Fora atare cutítu, nu póte fi securu de resultatu nice in cele mai acomodate imprejurari. — Si trebuie se fia prevediutu cu cogia de teiu, ori fasii de cânepa, cari pre câtu se pote se nu fia aspre, ori cu bumbacu resucitu. Altu requisitu nu e de lipsa.

Cá materiale: oculatoriulu se aiba subiectu peduretiu: — pote fi de altcum si nobilu — crescutu in acelasu anu, ori multu de doi ani, acést'a dupa felulu pomului. Asia spre es: perii, merii, si ciresii potu fi si de doi ani, intielegu in a dou'a véra de crescere, fendu-cá se prindu fórte usioru. Alte specii inse de pomi si arbuste si cu deosebire prunii — acesti'a succedu forte cu greu — netrecutu se fia in acelasu anu de crescere in care se oculéza; ér macesii de regula a dou'a véra de crescere. In subiectu mai betránu de doi ani, seau nu succede de locu seau forte cu greu. Sub subiectu de oculatu, intielegu totu-de-a-un'a numai crescerea, pentru cá ramurile crescute din acestu anu a unui meru de 30 de ani, chiaru, asia de usioru si cu asia succesu se pote oculá, cá si in unu esemplariu resaritu in primavér'a anului trecutu.

Se aiba, speci'a nobila, ce voiesce a o oculá, carea totu-de-a-un'a are se fia crescere din acél'a-si anu, cu muguri de ajunsu desvoltati, inse se nu fia dati, adeca se nu fia pornita crescerea in ei — ce forte usioru se póte la trandafiri.

Avendu-le tóte acestea la indemána, curatimu subiectulu peduretiu si inca, déca voimu se crésca in anulu oculareii, lu- curatimu pana la locul unde voimu se facemu ocularea; imediatu de asupr'a locului oculându, se lasa o frundia neatinsa, ér' dela acést'a frundia din susu, ciontamu subiectulu. Dupa acestea, facemu in scorti'a subiectului o taietura in form'a carea se ajunga pana in lemnul, si se nu fia de locu strimba. Scorti'a nu o desfacemu acum, ci luamu ramulu nobilu si din acést'a taiemu o bucat'a cu muguru de 15—20 mm. lunga 17—10 mm. din susu si 7—10 mm. din josu de muguru, asia ca mugurulu se fia dreptu in midlocu; seau deca nu e posibilu, atunci se fia mai bine cevasi mai susu,

decátu prea josu. Cându taiemu bucat'a din ramulu nobilu, se fimu cu atentiune cá se nu se crepe cogi'a, ori se nu se vateme in ore care modu mugurulu. Bucat'a taiata din ramu o desplicamu apoi in doua dreptu prin midlocu, ce se pote vedé de pre medu'a din centru, asi'a inse, cá mugurulu se fia de asupr'a bulbucaturei cilindrice, ér' taietur'a verticala de prin midlocu se fia acuratu pre sub muguru; se nu fia de o parte mai multu ori taietura strimba. Dupa acestea retienemu din bucat'a desplicata partea cu mugurulu, lapadându-o pre cea alalta; si tienendu-o mai multu de coditi'a frundiei, netedimu cu incetulu partea lemnósa, asia, cá se aiba forma de icu, — dar' totu cu precautiune se nu vatamamu mugurulu ori cogi'a. Dupa acestea desfacemu cu ajutoriulu osului dela cutítu cogi'a de pre icu, dela capulu celu grosu incepédu cu multa grija, cá se nu se vateme. Acést'a desfacere se intempla asia: cá ne uitamu cu tota atentiunea la lenia ce desparte cogi'a de catra lemnul, acést'a altcum se cunosce fórte bene, aci e suculu. Apoi purtamu pre acést'a lenia usiurelu ascutiesiulu osului dela cutítu, inainte si inapoi, si deca circula suculu numai de câtu se desface cogi'a. Trebuie se incepemu desfacerea dela capulu celu mai grosu alu icului, adeca de susu in josu, pentru cá embrionulu mugurului se remána pre cogia; de vomu incepe desfacerea dela capulu celu mai subtire, adeca de josu in susu, embrionulu de regula ésa cu lemnulu, si in locul lui remáne o gropitia gola si inca neteda; e de prisosu a mai spune cá atunci ocularea e in desiertu. Deca am facutu regulatu desfacerea cogiei de susu in josu, vomu observá: cá une ori sub embrionu cam unu milimetru se incepe o fascia alba remasa din lemnul. Acést'a o delaturamtu totu asia cá si lemnulu celu multu, dar' de josu in susu, fiendu-cá pentru embrionu numai e nice unu periclu, cáci acést'a fascia nu e in legatura cu elu.

Dupa ce am desfacutu dar' cogi'a de pre icu, cu ajutoriulu osului, si nu prin dubitu, sucitu seau mai sciú eu ce, precum afirma cei ce scriu despre oculatu si in viéti'a lor, n'au oculatu — tienemu cu buzele mugurulu nobilu de coditi'a frundiei, pre cându totu cu ajutoriulu osului, desfacemu cogi'a la taietur'a $\overline{\quad}$ de pre subiectulu peduretiu, si sub acést'a vírfu câtu se pote de josu cogi'a desfacuta de pre iculu nobilu. Acést'a vírfu se face asia: cá cu degetul aretatoriu si cu policariulu dela mân'a stángha formamu unu O, intre aceste degete libere, adeca prin midloculu acestui O, trece subiectulu peduretiu liberu; ér' cu degetele numite, tienemu de coditi'a frundiei mugurului nobilu, cumpânindulu acuratu la taietur'a verticala $\overline{\quad}$; cu cele alalte trei degete dela mân'a stángha si cu cálcâniulu mânei, sprijinimu peduretiulu se nu se misce. Cu mân'a drépta cu ajutoriulu osului dela cutítu, ridicamu partea cea mai de asupr'a a aripei cogiei desfacute dela taietur'a $\overline{\quad}$ si vírfu vírvulu celu acutu alu cogiei nobilului sub ea; apoi totu cu osulu ridicamu a dou'a aripi si indesindu pucintelu de cogi'a nobila, o vírfu si sub acést'a. De

aci lasamu osulu de o parte si cu mân'a stânga, cu carea am tienutu pana acum peduretiulu si cogi'a nobila, tienemu numai peduretiulu, ér' cu mân'a dreapta apesându putintelu in launtru si in josu, vârîmu cogi'a nobila pana unde numai se pôte. E de observatu, că la taietur'a — oculatorulu se-si precalculeze se încapa sub ea predeplinu cogi'a cu ochiulu nobilu. (Vedi in fig. lit. h, i, k.).

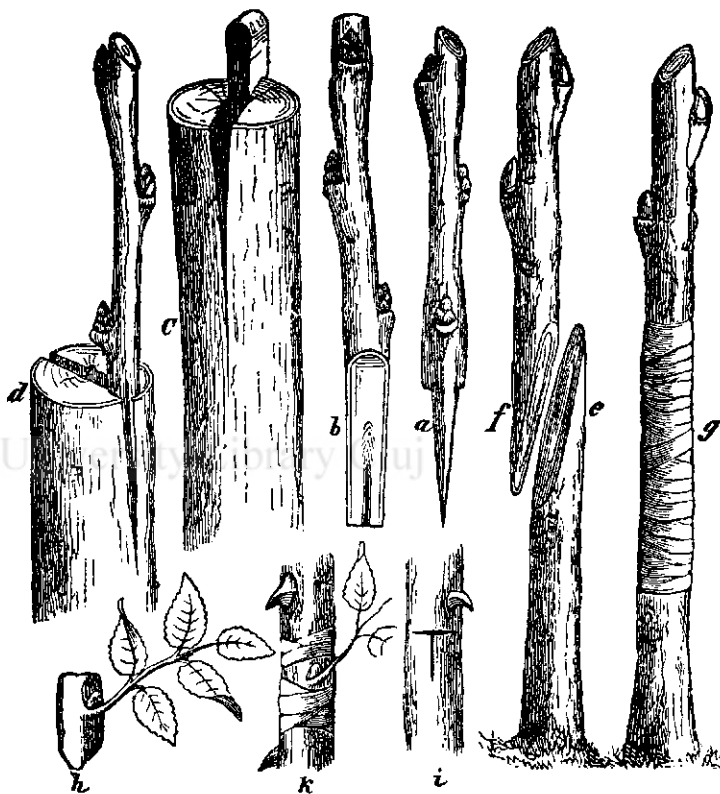
Cogi'a de pre subiectulu peduretiu, nu se desface atunci, cându se face taietur'a — pentru că pana ne casnimu cu mugurulu nobilu, cogi'a desfacuta de pre peduretiu sar' oxidá si uscá. Taietur'a — inse, trebuie facuta, pentru că la rindulu seu cu atât'a se mérga mai repede lucrarea cu desfacerea cogiei de pre subiectu, si se nu aiba tempu a se uscá ori oxidá cogi'a cu mugurulu nobilu.

Dupa vârîre, o legamu cu fasi'a de teiu, cânepa, humbacu ori ce avemu, asia inse, că se nu fia prea strînsu că se curma, nice prea raru ori liberu că se nu intre aeru, si cu deosebire se nu intre apa. Muguruulu se remâna liberu, se se lege dela elu in susu si in josu.

In ploia nu este iertatu a oculá nice una data, fiindu-cá ne ar' fi desiérta tóta ostenél'a. Asemenea trebuie se fimu atenti se nu se ude nice cogi'a cu mugurulu, nice cogi'a crepata de pre subiectu, veri se se maculeze in ori ce modu, fiindu-cá ori ce materia straina firear' câtu de pucina ne nimicesce ostenél'a. Frundi'a dela muguru stâ in voi'a oculatorulu se o taie ori nu, ea nu are nice o influentia ori rolu; nice de câtu inse nu este iertatu a taiá si coditi'a frundiei, fiindu-cá fara ea ni este mai cu nepotentia se tienemu mugurulu si se nu-lu vatemamü asia dara ea -si are rolulu seu. Coditi'a acést'a dupa 10—15 dile dela oculare se ingalbinesce si pica, dar' nice de câtu se nu o siliesci se pice. De regula pica, inse nu totu-de-a-un'a, cu deosebire dela trandafirü remontanti ea nu pica decâtu forte târdiu dupa ce a crescutu trandafirulu marisioru. Decumv'a oculatiunea nu a succesu, mugurulu nu e prinsu, coditi'a nu se ingalbenesce ei se usca, si deca o atingi cu degetulu in locu se pice, că la cei mai multi prinsu, te intiapa si resista. Deslegarea subiectulu oculatu netrecutu trebuie se se faca dupa ce a picatu coditi'a dela ochiu, altcum se face numai cam la 10—15 dile dela oculare, afara de casulu cându mugurulu da in crestere mai curendu, cându trebuie deslegatu numai decâtu.

Am disu: că de voimu se crésca mugurulu inca in ver'a ocularei, ciontamü subiectulu de asupr'a frundiei celei imediatu de asupr'a loculu oculatu. Dupa ce s'a prinsu mugurulu nobilu, ciontamü si frundi'a peduretiulu lasata, cu mugurulu ei cu totu, care incepe a se desvoltá puternicu, încátu se remâna numai mugurulu nobilu. Mugurulu nobilu, că prinsu e seau nu, se cunosce de pre colore; deca e verde si incepe a primí o colore rosietica deschisa, e semnu bunu de vietia, ér' de e negru in câte-v'a dile se va uscá deplinu. Suntu unii muguri, cu deosebire de arbuste cari nu au form'a comuna ovala — rotunda, ei (cum suntu mugurii celi mai apropiati de rose la trandafiri)

se termina in unu invelisiu conicu; la acesti'a invelisiulu conicu de regula se usca, si de sub elu se ivesce form'a rotunda a mugurulu si numai de aci in colo incepe cresterea. Deci uscarea acestui invelisiu se nu ne amagésca a crede, că embrionulu e mortu, de nu cumv'a suntu alte indicii mai secure. Frundi'a peduretiulu de asupr'a oculatiunei o lasamu, pentru că se nu se sustiena vegetatiunea. Fórtu multi pedureti, cu deosebire macesii si prunii, deca nu lasamu frundi'a amintita, se usca cu incetulu de susu in josu cu ochiulu nobilu cu totu, ce lasându frundi'a nu se intimpla.

Cá oculatiunea se crésca in anulu acelasi: se pôte face din jumetatea a dou'a a primaverii, de cându se ivescu celi de ântâniu muguri, pana catra jumetatea prima alui Augustu. Deca voiesci se oculezi câtu se pote de timpuriu si nu ai muguri desvoltati, rupe de virvu cresterea din acést'a primavera a soiulu nobilu ce voiesci se-lu oculezi, si in 6—8 dile la frundiile din acelasi anu, remase sub pisăcatura, se voru desvoltá mugurii pre deplinu, si asia poti incepe ocularea inca de prin midiloculu lui Maiu. Oculatiunile dela jumetatea lui Augustu spre tómnă, de voru cresce in acelasi anu, iérn'a de regula degera. In 1/2 Augustu, Septembrie, si Octombrie, oculatiunile se facu cu muguri dormitori. Oculatiunile de iérna asemenea se facu numai cu muguri dormitori, se intielege că numai in celare ori case de flori anume pregatite. La oculatiunile de iérna e unu metodu cu totulu deosebitu de celu comunu, mai multu analogu cu nobilitarea sub cogia. Eu cu acést'a nu me ocupu. Oculatiunile inse din 1/2 Augustu, Septembrie

si Octobre se facu totu asia cá si cele din Juniu, Iuliu, si ¹/₂ Augustu. cu singur'a deosebire, cá: subiectulu nu se cionta de locu, ei se curatia numai, pana la locul oculareii, de acolo in susu remâne neatinsu pana in primaver'a urmatoria, atunci se cionta.

Mai esiste inca o dificultate la ocularele, mai alesu cu muguri dormitori, adeca la cele târdii, si la pruni mai totu-de-a-un'a, cá: seau nu se desface cogi'a de catra lemnu de locu, seau numai cu greu, in cari casuri ar' fi desiérta tota ostené'a.

Pentru casulu acest'a alegemu pedureti numai despre cari suntemu securi cá li se despóie cogi'a (i probamu mai ântâniu). Atari pedureti suntu celi resariti din simburi in primaver'a aceluia-si anu ori a anului precedentu. Cá se circuleze mai puternicu suculu in ei -i udamu cu dou'a trei dñle mai curendu din abundantia. Ramulu nobilu -lu taiemu cá si la cei ce li se despóie cogi'a, -lu despícamu totu asia, -lu netedimu inse subtiandu-lu in forma de ieu cátu numai se póte, si asia cá se nu se scamosieze absolute de locu. La acést'a operatiune pre lângá desteritate, trebue si cutítu forte ageru. Dupa ce l'amu subtiatu de ajunsu -lu vírfmu sub crepatur'a \top a subiectului cá de regula, si -lu legamu. Astu-feliu de oculatiuni -mi succedu cam ²/₃ pre cându la cele de mai inainte cam ⁹⁹/₁₀₀.

A oculá pre tempu frumosu se pote ori si cându: pentru incepetori inse e mai de recomandat demanéti'a, pentru cá se desface cogi'a forte bene, celi mai destri inse voru oculá sér'a, pentru cá mugurulu preste nópte lucra si dupa 8—10 dñle incepe a cresce. Oculatiunile de dimanétiá crescú mai târdiu, fiendu-cá arsi'ti'a dñlei le séca, incátu 2—3 dñle de abia se restauréza. Se póte ajutá cev'a in lucru facéndu-se ocularea de partea de cátra média nópte a subiectului, si astu-feliu ferindu-o de radiéle sórelui, inse acést'a -si are desavantiagulu seu ulterioru.

Nu e conditione absolutu necesaria, cá crescerea mugurului se se cunósca pana la 8—15 dñle, se întempla cá une ori nu incepe a cresce pana la 3—4 septemâni, se cunósce inse fórte bene deca e in viétiá ori a pieritu. Caus'a cá nu cresce ori si care oculare in tempu determinatu, e varia, asia spre es: la unii e caus'a speci'a, la altii nu a fostu destulu de perfecta ocularea, la altii nu a fostu de ajunsu desvoltatu mugurulu, mai adauge unele cause meteorologice, diferint'a insusiriloru naturali, a subiectelor etc.

Se intempla, cá uneori nu ai tempu seau nu e tempulu acomodatú pentru oculare, atunci, cându ai ramulu nobilu la indemâna. In casuri de aceste curatia ramulu nobilu de frundie, cá se fia mai putfnu influentiatu de aeru, dar' se nu delaturi si coditiéle frundiéloru, si afunda-lu cu totulu in apa curata si prospeta pana cându vei oculá. Deca trebue se-lu tieni mai multe dñle, schimba ap'a in fia care dí. Rami de oculatu ce se comandéza dela firme agronomice ori de horticultura, sosescu impachetati in muschiu in starea,

celoru tienuti in apa. Cá se-si recapete pre deplinu poterile trebue tienuti celu putfnu 6 óre in apa rece curata.

Ocularea preste totu considerata e mai avantajiosa de cátu ori care altu soiu de nobilitare. Mergé fórte repede, eu oculezu 15—20 esemplare pre óra; e mai sigura in cátu nu e espusa loviriloru si prin urmare frângeréi. Deca nu succede prim'a óra se pote repetá in acela-si anu pana succede, ce cu altu modu de nobilitare nu se pote. Si apoi, e dreptu cá pomii i- cultivamu pentru posteritate, dar' netrecutu in linia prima pentru noi insine. Unu anu inse face forte multu din viétiá, si unu altoiu, care nu ni s'a prinsu primaver'a, de nu-lu vomu oculá, ne a privatu cu unu anu placerea de a-lu gustá. Ocularea e mai eftina de cátu ori- care altu modu de nobilitare, si in multe casuri, omulu cându vede ori gusta fructulu, se indémna se-si praséscá si elu acelu soiu de pomu, pre cându iérn'a si primaver'a e mai lasatoriu. Adauge imprejurarea cá unele specii nu se prindu de cátu numai prin oculare (perseculu, trandafirulu, fragariulu). Asemenea numai prin oculare se pote ajunge la unele curiositati forte placute cum suntu spre es. strugurei (ribes nigrum) si agresii oculati in fragariu (morus) formându corona la inaltíme dupa placu.

Se voru fi aflându pene mai destere de cátu a mea intru espunerea intuitiva a unei lucrari; eu inse lucrarea acést'a in sine forte simpla mai intuitiva nu o potu descrie cu atátu mai bene o asi potea aretá practice si asi potea dá respunsu la ori ce intrebare referitoria la ea. Onoratulu lectoru se nu se sparie delocu pentru cá o descriu asi'a pre lungu; am voitu cá dupa potentia se fiu intielesu, si lungimea descrierei nu are nice o analogia cu lucrarea acést'a, carea dintre tóte modurile de nobilitare e cea mai usiora. Placa si probéza cu minutiositate totu ce am descriu, si din câte-va probe-ti vei cáseigá o desteritate la care nu ai speratu. Perseveranti'a tóte le invinge si casulu alu diecelea de proba ti-vá fi de sute de ori mai usioru cá celu de ântâniu, ér' de aci in ainte vei fi pasionatu pentru oculare. Esperinti'a proprie te vá invetiá si ceea ce eu am intrelasatu pote din descriere, — mai cu séma deca cunosci cátu de cátsi altu soiu de nobilitare, si sci principiulu generalu a nobilitarei: *suculu nobilu, cu suculu peduretiu, se fia in contactu feritu de apa si aeru.*

G. Maioru,

preotu in Rosi'a de munte.

Aerulu.

(Prelegere practica din fisica).

Materia de invetiamentu. Paméntulu nostru de tóte partile este incungiuratu de unu stratu grosu de aeru, care se numesce atmosfera. Aerulu este unu corpu neveditu, (invisibilu), finu, semtibilu, greu, elasticu si expansivu. Se numesce corpu fiendu-cá ocupa spatiu. Aerulu este invisibilu, pentru cá e fora colóre; deca aerulu ar' avé colóre, atunci tóte corpurile le-ar' aretá in colóreá sa. Aerulu este corpu finu, pentru cá intra, strabate prin celea mai mici crepaturi,

ori gauricele. Intra prin pori in corpulu omului, in plânte, intra in pamântu, in apa. E corpu stravedietiosu, pentru că prin elu vedemu obiectele. E sântibilu, pentru că deca ne misicamu mân'a (seau o carte) repede catra facia sântimiu ceva cu faci'a. Ace'a, ce sântimiu atunci e aerulu. Aerulu e greu, pentru că eserecăa apesarea asupra totoruru corpuriloru. La petractare aci se face cunoscuta pump'a pneumatica cu ventilu. Asia d. e. deca la pump'a pneumatica in locul recipientulu vomu pune unu cilindru de sticla, care la unu capetu e legatu cu o besica, dupa câte-v'a râriri in cilindru se va nasce unu spatiu golu; din haintru contra-apesarea nu se face, si asia aerulu din afara v'a apesá besic'a si in urma o v'a crepá. Aerulu de asupra este mai raru de câtu celu din josu, pentru că aerulu de asupra in urm'a pondulu apesa celu de desubtu si asia, lu-indésa. Sângele din corpulu omului s'ar' versá prin porii pielei, deca nu lar' impiedecá apesarea aerulu. Deca ne am sui pre unu munte forte inaltu, unde aerulu e cu multu mai raru, sângele s'ar' scurge prin porii pielei. Aerulu, deca-lu indesamu devine elasticu. Asia deca apesamu cu degetulu o besica inflata, ace'a in locul apesatu se turtesce inse dupa ce ne luamu degetulu besic'a éra si-ié form'a de mai inainte, pentru că aerulu din ea érase se estinde. Deca infundamu capetele unei pusei de socu cu glóntia de cálti si unulu lu-impingemu cu cimpusiulu celu alaitu v'a sarí afara, pentru că aerulu dintre glóntie s'au indesatu totu mai tare si in urm'a elasticitatiei l'a aruncatu afara. In urma aerulu e expansivu, pentru că se nisuieste a intrá si a se estinde in ori ce spatiu golu, seau in care este aeru mai raru. Asia d. e. deca sub recipientu vomu pune o besica putínu inflata, ace'a dupa câte-v'a râriri totu mai tare se v'a infilá si in urma v'a crepá, pentru că aerulu de sub recipientu s'a raritu, apesarea din afara a incetatu si asia aerulu din besica in urm'a expansivitátii se nesuieste a ocupá câtu mai mare spatiu si asia crepa besic'a.

Fora aeru, seau intr'unu spatiu fara aeru foculu nu arde, sunetulu nu se propaga, animalele moru.

Aerulu, ce-lu respirámu consta din doue párti principali adeca: din oxigenu si azotu. Oxigenu e cu multu mai putínu in aeru de câtu azotu. Cându respirámu (respectivé inspirámu) oxigenulu se impreuna in plámáni cu sângele (oxidare) azotulu éra-lu respirámu. Oxigenulu ni da viétia. Deca nu aerisamu cas'a in urma se consuma totu oxigenulu si remáne numai azotulu, acest'a apoi nu da viétia ci-lu inadusia.

Aerulu caldu este mai raru si mai usioru, celu rece mai desu si mai greu. Deca se incaldiesce unde-va aerulu, acel'a cá mai usioru se inaltia in susu, aerulu mai rece si prin urmare mai greu se asiedia sub elu, asia dara vine in misicare, se nasce vântu. Vântulu nu e altu cev'a de câtu misicarea aerulu. Deca aerulu se misica numai pucínu se dice bóre, deca se misica tare in câtu duce pravulu de pre strade, se dice vântu si deca sufla asia tare in câtu strica coperisiele caseloru runpe arbori se dice viforu (orcanu).

Vântulu curatia aerulu de multe gazuri stricatióse; vântulu mâna norii, dupa ploia éra i-imprascia; vântulu pune in misicare apele celea mari statatorie, mările, cá se nu se strice in ele ap'a. Aci se pote amiutí, cá ap'a mării si pentru ace'a nu se strica, fiendu-cá e sarata.

P e r t r a c t a r e.

Iubiti copii, voi ati auditu multe despre aeru. Acum

vomu repetí celea invetiade despre aeru si vomu invetiá si ceva nou. Cu ce e invelitu pamentulu? Pamântulu e invelitu cu aeru. Aerulu din jurulu pamentulu se numesce *atmosfera*. Cum se numesce aerulu din jurulu pamentulu? se numesce *atmosfera*¹⁾. Este si aci in scola aeru? Da, si aici in scola inca este aeru. Aici in scóla ori ce spatiu golu cu ce este inflatu? Aici in scóla ori ce spatiu golu este umplutu cu aeru. Fiendu-cá aerulu imple totu spatiulu golu, adeca cuprinde sputiu se numesce corpu. Cum se numesce aerulu, fiendu-cá cuprinde spatiu? Se numesce corpu. Ce e dar' aerulu? Aerulu e corpu.

Dicemu cá aci in scóla este aeru, dar' de unde scim noi? Scimu de acolo, cá deca ne misicamu repede mân'a spre facia sântimiu, cá ne lovesce cev'a in facia, si ace'a cev'a e aerulu. Asia dara despre aeru dicemu cá e sântibilu (se póte sântí). Ce dicemu despre aeru? Cá e sântibilu Ast'a e o insusíre a aerulu. Care e o insusíre a aerulu? Cá e sântibilu.

P. Ungureanu.

(vá urmá).

Dare de séma si multiamita publica*).

(Urmare din Numérulu 10).

Ajutóre de vestminte au incursu dela: Dómn'a Julian'a Vancea, Dómn'a Valeri'a Uilacanu, Mari'a Vlass'a, Domnulu Stefanu Popu, Clarissimulu Domnu Dr. Augustinu Bunea, Dómn'a Mendel, Dómn'a Amali'a Moldovanu, Clarissimulu Domnu Dr. Isidoru Marcu, Domnulu Leopold Heisikowits, Dómn'a Leontin'a Negrutiu, Dómn'a Ros'a Solomonu, Domnisiór'a Virgini'a Solomonu, Dómn'a Eugeni'a Popu, Domnulu Nicolau Popescu, Domnulu Flaviu Sterc'a Siulutiu, Domnulu Joannu Órg'a, Domnulu Corneliu Lengyel, Domnulu Basiliu Tataru, Domnulu Aureliu Nichita, Domnulu Jacobu Niculescu, Domnisiór'a Mari'a S. Hossu, Domnulu Silviu Virgiliu Vui'a, Domnulu Ludovicu Csató, Domnulu Ciriacu B. Groze.

Din acéstea ajutóre s'au provediutu cu imbracamintele cele mai de lipsa 65 de insi [18 copile si 47 copii] seraci dela scólele române din locu, parte prefacându-li-se vestminte daruite, in cea mai mare parte facându-li-se vestminte si incaltiaminte nóue.

Spesele de bani s'au urcatu cu totul la sum'a de 155 fl. 39 cr. v. a., cari subtragându-se din sum'a colectata de 231 fl. 39 cr. dau unu rezultatu activu de 76 fl. v. a. Sum'a acést'a amesuratu decisiunei comitetulu s'a depusu in 1 Ianuariu a. c. la Cass'a de pastrare din locu „Patria“ spre fructificare, cá astu-feliu la ténipulu seu se póta fi intrebuintiata totu spre scopulu, pentru carele a fostu daruita.

In fine Comitetulu de caritate si- tiene de detorintia in numele copileloru si copíiloru seraci ajutorati a aduce din nou si pre calea acést'a multiamita cea mai adénea totoruru marinosiloru contribuitoiri. —

Blasiu in 29 Ianuariu 1890.

Comitetulu de caritate.

¹⁾ Pentru crutiarea spatiulu nu scriu responsulu intregu, in- vetiatoriulu se pretinda inse totu-de-a-un'a responsuri intregi.

²⁾ Pentru celea cuprinsu in rubric'a acést'a redactiunea nu primesce raspunderea.

Partea scolastica.

Circulariulu ministrului de interne reg. ung. de datu 1889 Nr. 80.816. (din „Népt. Lapja“.)

Articolulu de lege I din 1883 despre calificatiunea oficialiloru publici, cându léga de conspectulu calificatiunei dela scóele medie calificatiunea receruta la ofiolate seau indreptatirea de a poté face anumite esamene de specialitate, totuodata face amentire si despre „scól'a comerciala de unu ranghu cu scóele medie“ respective despre „cursulu didacticu militarescu corespundietoriu“. Dupa pertactarile continuate la tempulu seu cu domnii ministrii de specialitate stabilindu-se registrulu cursuriloru didactice si a scóeleloru de specialitate militaresci si comerciali, registrulu astufeliu stabilitu s'a publicatu prin ordinatiunile din 1887 Nrii 56,313 si 80,588 si din 1888 Nr. 5715. Legea de calificatiune nu face amentire despre alte cursuri didactice si scóle de specialitate afara de cursurile didactice si de scóele militaresci si comerciali mentionate mai susu, care impregiurare nasce greutati in viéti'a practica, ma conduce si la neindreptatiri. Pentru revindecarea nesigurantielor, ce se nascu de aci, dorescu, dupa stabilirile intemplete cu ministrii competenti, a insemná prin ordinatiune tote acelea cursuri didactice si scóle nu militaresci si nu comerciali, cari dupa valoarea loru interna nedubitata si dupa natur'a lucrului cu dreptulu se potu considerá intr'unu ranghu cu gimnasiale superióre si inferioare seau cu scóele reali, in privinti'a valórei didactice, si in cari cunoscinti'a cascigata se pote primi liniscitu cá calificatiune corespundietoria intentiunei legi, in anumite officii mai inferioare, si inca asia precum se primesce terminarea cursuriloru didactice si a scóeleloru comerciali seau militaresci shiar' si dupa interpretarea stricta si dupa cuvintele esprese a legi.

Procedédu din acestu principiu si spre a reintregi circulariele amentite am doritu a insemná urmatoriele:

1. Individii, cari au absolvatu in regula vre-unu institutu de invetiamentu economicu (dela Keszthely, Casiovi'a, Dobritinu, Clusiu-Monosturu), in vederea dispusetiuniloru articolului de lege I din 1883 suntu de a se judecá egalu cu individii, cari au absolvatu gimnasiulu superioru seau scól'a reala superiora.

2. Asemenea suntu de a se judecá si acei farmacisti, cari dupa absolvarea aloru 6 clase gimnasiali si dupa o praxa de 3 ani, in sensulu ordinatiunei ministeriului de culte si instructiunea publica, din 1887 Nr. 35,222 intrata in vigore la 1-a Ianuaru 1888, au depusu esamenulu de praxa inaintea comisiunei

esaminatória de statu (denumite). Din contra acei farmacisti, cari dupa sistemulu vechi au absolvatu 4 clase gimnasiali numai in acelu casu se judeca cá mai susu, deca au absolvatu cu succesu bunu cursulu didacticu de farmacia la universitate.

3. Legea de calificatiune, luandu in considerare valórea didactica, dechiara intrunu ranghu cu scóele medie si urmatoriele institute de invetiamentu:

a) Preparandi'a de statu pentru scóele civili din I districtu din Budapest'a (neintielegédu aici preparandi'a pentru scóele elementarie, ce este in legatura cu acest'asi institutu).

b) scól'a industriala tehnica din Budapest'a.

c) scól'a industriala media de statu din Budapest'a.

d) Scól'a dendroindustriala de statu din Brasiovu.

e) Scól'a industriala media de machinaritu din Casiovi'a.

4. Cu gimnasiale inferioare seau cu scóele reali inferioare suntu de a se considerá intr'unu ranghu, totu din consideratiunile amentite, urmatoriele institute de invetiamentu:

a) celea patru clase inferioare a scóeleloru civili.

b) scóelele poporali superioare cu trei clase.

c) scól'a comerciala cu 2 clase de caracteru israelitu din Nagy Kanizsa.

5. Cu acést'a ocasiune dorescu cu una cale a insemná si acelea scoli comerciali medie, cari s'au infintiatu dela emiterea ordinatiuniloru mai susu citate si cari suntu de a se pune intr'unu ranghu cu scóele medie totu din punctulu de vedere alu legi de calificatiune.

Acestea institute de invetiamentu suntu urmatoriele:

a) Scól'a comerciala media, ce este in legatura cu scól'a civila de statu din Alsó-Kubin.

b) Scól'a comerciala media a orasiului liberu reg. Zombor.

c) Scól'a comerciala media, investita cu dreptu de publicitate, din Oradea mare.

6. In fine spre a preveni ori ce neintielegeri vedu de necesariu a insemná, cum-cá calificatiunea de specialitate cascigata in scóelele specialiste de silvanistica precum si in scóelele de montanistica, luata singlaritica din punctulu de vedere alu articolului de lege din 1883 nu pote veni in considerare.

Budapest'a in 5 Ianuaru 1890.

Gróf Teleki.

Nrulu 585 — 1890.

Cerculariu catra intregu Clerulu archidieceșana.

Onorate in Christosu Frate!

Inaltulu Ministeriu regescu ungurescu de culte si instructiunea publica prin not'a s'a de dto 6 Februariu a. c. Nr. 6246. Ne-a recercatu se publicamu in Archidieceș'a nostr'a urmatoriulu:

C o n c u r s u.

La ajutoriele devenite vacante in Fundatiunea „Széchenyi—Kollonich“ se publica prin acéș'a concursu.

La aceste ajutorie suntu indreptatiti a concurge barbati de etate inaintata, cari suntu de religiunea catolica, cetatieni ungari, si-au castigatu merite in serviciulu Regelui si a patriei, suntu cu portare morala buna, seraci si incapabili de a-si cascigá cele de lipsa pentru subsistintia.

Intre cei indreptatiti a participá din ajutoriele Fundatiunei voru avé preferintia acei individi, cari au lucratu pre terenulu educatiunei si instructiunei poporale si a servitiului publicu, si suntu de origine nobila si in impregiurari materiale mai nefavorabile.

Ajutóriele de sub intrebare suntu de 63 fl. v. a. la anu, si se dau respectivului pana la capetulu vietiei sale.

Concurentii suntu detori a-si *documentá cu acte formale* insusirile specificate mai susu.

Cererile concursuale suntu de a se adresá catra inaltulu Ministeriu regescu ung. de culte si instructiunea publica, care senguru esercitéza dreptulu de conferire, dar' acelea-si cereri suntu de a se tramite la respectivulu Ordinariatulu celu multu pana in 31 Martiu a. c. st. n. inclusive, si apoi Ordinariatulu le va asterne inaltului Ministeriu.

Publicádu acestu concursu, reflectamu pre toti cei, ce ar' voi se concurga la ajutóriele amintite, cá cererile loru concursuale se le tramita la acestu Ordinariatulu pre calea oficiului protopopescu concernente si pana la terminulu amintitu in concursu, cá-ci cererile cari voru sosí mai tardiu, nu se voru lua in consideratiune, nice nu se voru asterne inaltului Ministeriu. Oficiile protopopesi suntu detorie se tramita la acestu Ordinariatulu de o data tote cererile ce li se voru presentá, si se-si dée si parerea ce o voru avé cu privire la concurenti.

Blasiu din siedinti'a consistoriala tienuta in 18 Februariu 1890.

binevointe:

Joanu Vancea m. p.

Archiepiscopu si Metropolitu de Alb'a Julia.

Nr. 680 — 1889.

Circulariu

catra tote eforiile si toti invetiatorii scóloru granitieresci.

(Continuare din nr. 9).

4. Geometri'a si desemnulu (impreuna si intuitiunea).

Cu ocașiunea tractarei invetiamentului intuitivu, scolarii au se desemneze, in modulu celu mai simplu, totu felulu de linii, precum si o multime de tipuri de a-le obiectelor, intre cari si odai'a de scóla, edificiulu scolaru, curtea, gradin'a, comun'a si hotarulu etc.

Unele din obiectele aici numite trebue se servésca si mai târdiu, cá materialu de pertractatu, atátu la desemnulu propriu, cátu si la propunerea geometriei. Si cum-cá asia e, ne servesce spre dovada, intre altele, si urmatórea impregiurare:

In sem. I am primitu dela clasele III si IV de baieti din Orlatu desemnulu unei singure odai de scóla, a totororu 3 odaile impreuna, a odailoru de locuitu impreuna, apoi a edificiului scolaru cu tote apartinentiele (positiunea interna a parterului), a curtii, a gradinei si a totororu acestor'a impreuna. Acestea, atátu cá materialu alu desemnului, cátu si cá elemente ale geometriei, ni presenta ceva practic; unu ce care se pote tractá in modu intuitivu si prelánga desteritatea mânei si a ochiului, mai cultiva si judecat'a, cá-ci acestea lucruri suntu facute dupa o mesura anumita luata de basa, si nu numai pre nemerite.

In semestrulu II ni s'a tramisu si dela clasele superióre din Copacelu si Tohanulu vechiu. Dar' cele mai frumoșe desemne libere sunt cele dela clas'a de fetitie din Vaida-recea, cari asemenandule cu celea din clas'a superioara de baieti din acea comuna, precum si cu cele mai bune desemne dela scólele nostre, mai ne vine se dubitamu, cá fetitiile au potute se ajunga la o atare desteritate in desemnu dupace multi invetiatori, pote inca n'ar' fi in stare a seversi asemenea lucrari, atátu de perfecte.

Dela celealalte scóle am primitu, numai desemne pre hartia punctata — si nici de acestea dela multe scóle. — Astu-feliu de desemne se potu lucrá in anii: I si II, celu multu in III; desi unii medici de renume sunt in contr'a hârtiei punctate, ce se folosese la desemnatu, declarandu-o stricaciósa ochiloru. Dar' in despartimentele superioare se se incépa desemnulu liniaru, de care se tiene si celu geometricu, inse pre hârtia nepunctata si in fine celu liberu.

Se se urmeze si aici dupa unu planu anumitu, cá se potemu vedé sporiu gradatu din anu in anu; cá-ci marturisimu cá, preste totu disu, in desemnu nu e nici unu progresu.

Scie fia-care din D.-vostra, domniloru invetiatori, care este scopulu invetiarei desemnului in scól'a poporala; de a procurá desteritate mânei si ochiului, de a cultivá sentiulu esteticu prin regularitatea si frumseti'a formelor etc. precum si de a deveni folositoriu pentru viéti'a practica; cá-ci nu e nice o ocupatiune omenésca, in care desemnulu n'ar' jocá unu rolu ore care, mai multu ori mai pucinu pronunciatu.

Geometri'a, érási dupa tote indrumarile nostre, nu se propune in multe locuri mai practic. Asia: inderetniculu invetiatoriu din Spinu nu tiene contu, nice de indrumarile date de colegii sei, nici de ale nostre; ci induce in conspectu chiar' acelu materialu, care la indusu si in anulu trecut, intre altele: „cunoscerea diferiteloru linii si intrebuintiarea mesuriloru“.

La Cârjiti se dice intre altele, cá s'au folositu si „mesurile de pondu“. Ce va se dica pondulu la geometria?

Mai metodice s'a tractatu acestu obiectu, precum vedemu din conspecte la: Jin'a, Orlatu, Vistea, Voil'a, Copacelu, Margineni, Ohab'a, Tohanu si Tientiari, unde in cele mai multe locuri, s'a inceputu cu cubulu, apoi s'au tractatu pre bas'a lui: punctulu, liniile, felururile si mesurarea lor, faciele, anghiurile, trianghiurile, patruanghiurile de totu felulu, poligónele si cerculu; apoi aflarea perimetrului si a suprafaciei acestor'a, precum si volumile cubice.

Repetamu insa, cá cea ce se deprinde in fapta din geometria, si numai pre tabla — pr. mesurarea lungimei unei strade seau cale, aflarea suprafaciei odatai de scóla, a curtii, a gradinei, a unui pamentu etc. — acea face impresiune profunda si remâne in spiritu. Se nu se pérda deci din vedere nici odata acestu principiu insemnatu pedagogicu!

5. Cantulu.

La propunerea acestui obiectu de invetiamentu, atâtu in ce privesce cantulu religiosu, câtu si celu didacticu si poporalu (nationalu), inea nu se tiene in tote locurile contu de regulele metodice, cari trebne se le scie fia-care invetiatoriu si se le aplice in tota conscientia.

Ve receramu deci, cá si aici se faceti alegeri potrivite incependu cu texturi usiore de preceptu si usiore de cantatu si asia treptatu se ajungemu, câtu mai curundu, cá cantarile dela s. liturgia si bataru unele din cele didactice, se se cante si in doue voci, cea ce in despartimentele superioare se pote, si e bine, se se faca pretotindenea.

Ací suntemu siliti a revocá in memoria dloru invetiatori si invetiatoare pasagiulu de pre pag. 10 a circulariului nostru dto 17 Sept. 1878 Nr. 681: „... aflamu ne-aperatu de lipsa, cá in domineci si serbatori toti invetiatorii se mérga la s. beserica si impreuna cu copii se cante in choru...“; o facemu acést'a din motivu, cá avemu 4 scóle, la cari invetiatorii — si la un'a invetiatórea — necum se cante in s. beserica cu copii lor, dar' anulu iutregu nici cá au pasitu in ea.

Voru face bine onoratele eforii a admoniá atari invetiatori si a-i denuntiá si Comitetului, inse nu la finea anului seau ocaionalminte, ci minteni dupa 2—3 absentari nejustificate.

6. Gimnastec'a.

Din acestu obiectu s'a indusu mai bine materialulu in conspectulu clasei superioare din Ohab'a, in Tientiari in tote clasele, si in Tohanulu vechiu; de unde se vede si procesulu observatu in tractarea gimnasticea, cea ce trebne se se faca din partea toturoru invetiatoriloru.

7. Din lucrulu de mâna (industria).

In multe locuri nu s'a propusu nimic'a, judecamu pre bas'a conspectelor despre materi'a propusa si a clasificatiuniloru, pr. in Spinu, Cârjiti sem. I, Cugeriu clas'a de baieti, Vestemu, Vistea inferióra, Vaida-recea cl. II si III de baieti si in Ohab'a cl. III.

Precându in unele locuri pr. la Copacelu si Tientiari se facu, pre lângá altele, modele in miniatura a multoru obiecte, ce se folosescu in economia, industria etc. si la Orlatu, unde impletitulu paielor si cusutul palariiloru, precum si facerea corfeloru din nuiete de rachita, progreséza din anu in anu, pre atunei in Recea, Ohab'a etc. nu se face nimic'a in clasele de baieti; er' in alte locuri acestu obiectu stá cá si acum 10 ani.

Deca inse ne va ajutá bunulu D-dieu, o se ingrigimu noi, cá si cei negligenti se-si faca detorinti'a.

In clasele de fetitie existente lucrulu de mana se tractéza cu multa ingrigire; dorimu inse, cá si aici se se iée in consideratiune trebuintiele cele mai de capetenia ale femeii din poporu: cusutul, croitul, carpitul, apoi diferitele impletituri din lâna, bumbacu si paia.

8. Pomaritul, legumaritul si stuparitul

Suntu obiecte din acaroru prosperare invetiatorii potu trage primele folóse personali-materiali.

Pre lângá ce am disu pana acum nu mai avemu nimic'a de adausu, de câtu cá ocaionalminte ne vomu convinge din propria autopsia despre progresulu numiteloru obiecte.

C. Scólele de repetitiune.

Multe amu avé de disu, respective de a repetá, si cu privire la cursurile de repetitiune, atâtu in ce se tiene de frecuentarea lor, de propunerea diferiteloru obiecte, câtu si de tempulu de propunere etc.

Dar' de asta data ne provocamu la cele dise de noi specialu in circ. Nru. 681—1818 si ve facemu din nou atentii, cá se nu vi se para gluma pretensiunile, ce legea scolara si noi le amu avutu si le avemu cu privire la acestea cursuri, totu atâtu de obligatorice cá si cele de tóte dilele.

Pentru acestea cursuri inea veti avé a pregati câte unu planu specialu, cá si pentru cele de tóte dilele, punendu pondu deosebitu, pre lângá religiune si morala, pre cetitu, scrisu (stilul), computu (geometria), constitutiune si tote ramurile economiei; er' celealalte obiecte de invetiamentu le veti tractá mai multu pre bas'a cartii de lectura si a altoru carti instructive de cetire.

Ar' fi de doritu, si acést'a e o pretensiune forte justa a nostra, cá in scóla de tóte dilele curtea de lectura se fia asia de bine tractata si invetiata, in câtu in scóla de repetitiune se se pota intrebuintiá si alte carti de cetire; cea ce pana acum nu s'a prea potutu face la cele mai multe scóle.

D. Procedur'a la invetiamentu.

In cele mai multe scóle si la cele mai multe obiecte de invetiamentu nu se observéza cu destula rigóre axiom'a didactica: „Totu ce potemu aretá, se aretamu prunciloru“, adeca nu se face invetiamentulu destulu de intuitivu. Si neglegerea acestui postulu importantu, causéza netemeinici'a si prin urmare nedurabilitatea invetiaturei. Pentru acea nu ve pregetati, domniloru invetiatori, a aretá in natura, cá modelu, in tipu, prin esperimentari etc. totu ce poteti astu-feliu aretá la tote obiectele de invetiamentu; cá-ci e mai folositoriu unu minimu de cunoscintie in atare modu cascade, de câtu unu cuantu câtu de mare de cunoscintie, apropiate pre cale puru teoretica, deorece acestea din urma, nu voru remané pentru viétia, ci cum au venitu de iute, asia voru si trece.

E. Portarea evidentiei.

Fia-care invetiatoriu, in deosebi invetiatoriulu dirigitu dela scólele nostre are de e tiené in evidentia: totu ce se referesce la averea scolastica si la bunulu mersu alu invetiamentulu pr. la cercetarea scólei, la impartirea materiei de invetiamentu, la clasificatiuni, conspecte, corespondentie etc., lucruri, ce noi le am fi privitu cá definitiv regulate, in urma directiveloru, ce neincetatu le-am datu, pana la cele mai elementare amenunte, si in acést'a privintia. Deci ve recomandamu inea odata acuratétia si punctualitate intru tote ce ve privesce.

F. Carti oprite.

Aducem la cunoscint'a onoratorilor efortii scolare si a domnilor invetatori, ca Escelentia s'a domnului ministru de culte si instructiunea publica a interdisu prin ordinul seu cu Nr. 16,084 din 1888 folosirea in institutetele de invetiamentu a urmatórielor carti: 1. Dorulu romanului, colectiune de cantece etc. adunate si coordonate de N. D. Popescu (Bucuresci); — 2. Arion s'au culegere de cânturi nationale, culese si arangiate de Joanu Darius (Brasiovu); — 3. Resunetulu seu culegere de cantece nationale (Brasiovu); — 4. Cantece de irodi la nascerea Domnului (Brasiovu); — in fine 5. Amoru si patria poesia de Brutu Catone Horea (Turinu, 1869). Acestea carti sunt interdise si din bibliotecele scolastice, precum si din cele poporale.

Subtragerile la fondulu de pensiu se voru incepe in Ianuaru 1890.

Có'pa statistica care se aclude, incheiata cu finea lui Augustu a. c. se ni se substérna pana in ultim'a Novembre a. c. Datele trebuie induse in rubricetele respective cu tota conscientiositatea si scrupulositatea si cu deosebire numerulu locuitorilor granitari si negrantari atátu din comun'a unde se afla scóla centrala, câtu si din comunele afiliate.

Computulu fondului scolaru locale pre anulu curentu se ni se substérna pana in 20 Ianuaru.

Sibiu in 4 Octobre 1889.

Dela Comítetulu administratoriu de fondulu si scóletele de reuniune a fostiloru granitarii din regimentulu romanu I. S.

Viti'a americana.

II.

Si ore in ce sta poterea vitiei americane de a resistá contra filoxerei?

Multi au fostu de parerea, ca viti'a americana pote resistá din motivulu, ca are radecini abundante si ca cresce cumplitu; pentru acea s'au simtitu indreptatiti a sperá, ca deca viti'a européna, cea atátu de truditá si asiedicédu degenerata prin cultivarea indelungata, se va cultivá in modu corespundietoriu, se va gunói din greu si câtu se pote de adeseori, atunci si ea va obtiené calitatetele vitiei americane in cea ce atinge crescerea si abundanti'a radecineloru si ca prin urmare va poté resistá filoxerei intogmai ca si viti'a americana.

Adeveratu, ca prin o cultivare ingrigitá si prin o gunoire largitiosá viti'a européna atacata de filoxera inca capeta o fortia, cu carea o mai pote duce de adi pana mâne, dar' pentru acea nici la unu casu nu se pote asecurá in contra peirii.

Fostau si de acei'a, cari opinau, cum-cá viti'a européna inca va poté resistá filoxerei, deca se va spóri din sementia si mai alesu din sementi'a vitiei selbatice; dar' esperintietele au doveditu deplinu, cum-cá viti'a eropéna neci spórita din sementia nu pote

resistá filoxerei, ci trebuie se se prapadésca, deca odata e atacata de insect'a blastemata.

Deci nu abundanti'a radecineloru, nu crescerea cumplita, nu spórirea din sementia, contiente poterea de a resistá: nu, ca-ci chiar' si intre vitiete americane inca se afla unele, cari desi au radecini abundante si crescerea cumplita, precum este Izabella, totusi nu potu resistá contra filoxerei, si éراسi suntu altele, cari desi nu au calitatetele amentite, precum este York—Madeira, totusi potu resistá.

Prin urmare, deca poterea resistatoria nu se afla in proprietatetele insirate, atunci trebuie se se afle in altu-ceva. Esperintie fundate au demustratu, cum-cá poterea acea a vitiei americane reside in structur'a mai compacta a radecineloru, in organisatiunea loru anatomica mai lemnósa.

Bine scimu, cum-cá radecinele constau din fasciclii fibro-vesculari si din celule, cari primescu nutrementulu din solu. In radecin'a vitiei destingemu o parte lemnósa si un'a cogiósa; lucru firescu, ca filoxer'a ataca mai antáiu cogi'a, si dupa acea lemnulu. Ei, dar' lemnulu vitiei americane fiindu mai compactu, filoxer'a nu e in stare a produce in elu schimbati morbide prin impunseturile sale; precându viti'a européna avendu lemnulu mai pufaiosus, filoxer'a, dupa ce odata a nimicitu cogi'a, se apuca cu impunseturile s'ale si de lemnulu si acel'a fiindu de natur'a amentita usioru lu- pote sdrântiui si astu-feliu nimicindu-i organele, acel'a piere, si cu acést'a se nimicesce intrega viti'a.

La vitiete americane numite *Vitis aestivalis* si *riparia* inse lemnulu din radecina nu pote suferi schimbati morbide, deorece este cu multu mai compactu, va se dica mai desu, decâtu cá impunseturile filoxerei se fia in stare a-lu strabate, si astu-feliu la aceste vitiete desi se infla cogi'a seu dora chiar' se putrediesce, totusi radecin'a si- continua mai departe functiunetele s'ale vitali.

Apoi radecinele vitieloru americane diferescu si din punctu de vedere alu compusetiunetei chiemice, încátu relative contiente mai pucine materii mineralice, decâtu radecinele vitieloru européne; prin urmare lemnulu radecineloru cu materiete mineralice sta in proportiune inversa.

Din celea dise se pote vedé in ce sta poterea resistatoria a vitieloru americane; urméza acum intrebarea, ca poterea acést'a remané-va stabila intre impregiurariletu nostre climatice? Ore cultivarea européna, solulu si altele nu voru face cu tempu, ca si viti'a americana se-si pierda la noi tota poterea de a resistá in contra filoxerei? Acestea suntu cestiuni de mare importantia, la cari cu securitate are se respunda venitoriulu.

Ce e dreptu, esperintietele ce lea facutu pana aci Franci'a areta, ca poterea resistatoria a vitiei americane

si in Europ'a ar' fi permanenta seau stabila, încatu dupa una cultivare de mai multi ani n'a pierdut nimic'a; suntu in Franci'a vinie cu vitie americane, si acum suntu 15—20 de ani, de cându respectivele vitie suntu atacate de filoxera si totusi sunt in deplina vigore.

Naturalistii afirma, cum-cà poterea resistatoria a vitiei americane este independenta de influintiele climatice si culturale si cà ea se baséza pre unu atare caracteru morfologicu esentialu, ce forméza proprietatea specifica a vitiei din cestiune.

Se ne alaturamu si noi la acesti'a si se dicemu, cum-cà poterea resistatoria nu se va schimbá in *tempu*; in *spatiu* inse are se suferi restrictiuni mai mari seau mai mici; — cà-ci trebuie se scimu despre viti'a americana, cum-cà este alegatoria in solu, si astu-feliu deca ajunge in solu ce nu-i este spre placere, pierde sine seau nimicita de filoxera. Pana aci inca nu este esperiatu, care specia ce feliu de solu iubesc; atât'a inse se scie securu, cà in solulu, ce nu contine elemente feruginoase respective fieru, nu tote vitiele americane potu trai, celu pucinu unele specie precum e *Virginii'a*, *Cynthian'a* nu potu trai fara numai in solulu, ce contine fieru.

Ce se tiene de *cultivarea* vitiei americane, acea se intempla dupa principiile, ce se observéza la cultivarea vitiei europene. Plantarea respective sadirea are se se faca rara. Sporirea se face prin cepuri seau prin vitia cu radecina, dupa acea prin botosire seau prin altuire. Sporirea prin sementia neci la unu casu nu se recomanda, din motivulu, cà intemplantu-se fecundatiunea floriloru in mare parte prin insecte, din sementie se obtienu diferite hibriditati; cari nu totu deauna au poterea de a resistá in contra filoxerei. Deca totusi cineva voiesce se sporéscu din sementia, atunci i- se recomanda sementi'a speciiloru *Riparia sawage* si *Solonis*, cari cu ceva inflorescu mai curundu, decâtu vitiele europene si astu-feliu relative sunt mai pucinu espuse hibridarei.

Cu alta ocasiune amentisemu speciile de vitia americana, cari se recomanda pentru productiunea directa, deci acum reflectându numai la acea, cà vitiele acelea americane si in casulu celu mai favoritoriu producu vinu numai de calitate midilocia se recomanda, cà viti'a americana se se intrebuintieze numai de *subiectu*, in care se se *altuiesca* viti'a nostra cea nobila européna.

Speci'a europena altuita in cea americana, si conserva tote proprietatile sale celea bune, precum acést'a se intempla la ori ce soi de nobilitare. Altuindu-se dar' in viti'a americana vitia europena, vinulu produsu va fi vinu european, vinu recunoscutu de bunu.

Precum la nobilitarea pomiloru avemu numeróse moduri de altuire asia si aici; nu este inse de lipsa cà cineva se le invetie si se le practiseze tote;

cà-ci cu unu singuru modu de altuire poti implé teritorie câtu se pote de estinse.

La altuirea acést'a avemu se luamu multe in considerare; asia trebuie se ne uitamu, cà subiectulu de altuire corespunde solulu si relatiuniloru locali; dupa acea trebuie sciutu, cà cutarei specie europene carea specie americana i- corespunde; deca acestea suntu nimerite si viti'a altuita se prinde, atunci ea va trai si cu filoxer'a pre sine.

Celu mai simplu si mai usioru modu de altuire este asia numit'a: *altuire englesa*. Acést'a semena forte multu cu copulatiunea, de unde si la acést'a subiectulu cu mladiti'a nobila trebuie se fia intr'o forma de gróse. Subiectulu cu — seau fara radecini; la totu casulu inse celu cu radecini si- are avantajiele sale. Altuirea acést'a se pote face in liberu seau in casa, comodu pre mesa, intocmai precum se face si nobilitarea pomiloru iern'a in casa; altoii gatiti pana la tempulu plantarei se conservéza in nisipu.

Dar' se vedemu, cum se face *altuirea englesa*? Acést'a se face in urmatoriulu modu: Atátu subiectulu câtu si mladiti'a nobila se taia oblicu sub câte unu ochiu, si dupa acea in ambele se face câte una crepatura paralela cu osi'a loru si chiar' in midiloculu taiaturei oblice. Limbele produse prin acést'a taiatura se potrivescu apoi un'a intralt'a si se lega in giuru cu scortia de teiu seau cu alta materia de legatu. Unii ungu cu lutu loculu de impreunare, dar' acést'a lucrare nu e necesaria.

Dupa ce s'a facutu altuirea, grigimu cà loculu altuieru celu pucinu 4—5 centimetrii se fia acoperitu cu pamentu pentru-cà se fia aperatu in contra usucarei, si fiindu-cà acést'a se face asia, usioru se pote intempla cà si mladiti'a nobila se dée dela sine radecini, pentru acea din cându in cându trebuie se ne uitamu, si atari radecini numai decâtu se le delaturamu¹⁾.

Deca cineva are vitia infectata cu filoxera i- recomandamu urmatori'a procedura in privinti'a altuieru. Una atare vitia se taia mai injosu de suprafacia solulu, si apoi se face in viti'a respective in butuculu taiatu una crepatura intocmai cà si la altuirea in crepatura a pomiloru; in acést'a crepatura apoi aplicamu mladiti'a de altuitu astu-feliu, încatu capetulu inferioru alu aceleia se stee in afara liberu, si acolo se-si faca radecini. Mladiti'a la inceputu si- ia nutrementulu dela subiectu si numai mai tardiu prin radecinele proprii; ér' atunci nu e nici unu neacasu, si deca subiectulu infectatu se prapadesce in urm'a atacului intreprinsu de filoxera. Acestu modu de altuire se numesce *altuire cu pintenu*.

¹⁾ Pentru-cà altuirea se se intemple repede, se intrebuintieza machini de altuitu; acestea suntu de diferita constructiune; unele sunt pentru altuirea in casa, altele pentru altuirea in liberu.

Deci fiindu-că filoxera totu mai tare se latiesce si in partile nostre, se nu intardiamu a face scóle de vitia americana, impoporandu-le atâtu cu de acelea vitie, cari se recomanda pentru productiunea directa, câtu si mai virtuosu cu de acelea, cari se recomanda cá subiecte de altuire, — deorece de aci incolo numai pre calea acést'a se va poté continuá cu succesu vieritulu, care si poporului nostru in multe parti ale tieriei i- aduce venite considerabile.

Reprivire asupra disciplinei scolare.

Esperint'a ni aréta, cá veri-ce societate numai atunci pote se corespunda scopului si destinatiunei sale, deca aceea se guvernéza dupa anumite legi, statute si disciplina corespundietoria chiamarei sale — si unde lipsescu acesti factori principali si necesari, acolo in scurtu tempu se incubéza neintielegerea, disarmoni'a si in urma disolvarea totala.

Studiulu — bibli'a sacra — ni aréta, cá prima societate a intemeiato insusi atotopotintele creatoriu din doi omeni — membrii, din Adamu si Ev'a, dandule anumite legi, dupa cari erá se se guverneze; inse abusandu de grati'a si bunatatea divinului intemeiatoriu, in semnu de pedépsa pentru neascultare, a fostu silita a parasí léganulu fericirei sale, a pune temeulu la o viétia noua plina de remuscarea conscientiei, de ostenele si chinuri. Multe societati mari si state inflóritórie au avutu sfirsitu tragicu, — pentru-cá seau au avutu o disciplina rea, seau de au si avutu disciplina buna, iuse neacomodanduse ei, — au fostu silite a se disolvá, desfiintá; ba chiaru asia finitu voru avé veri-ce societati si state, deca acelea nu voru dispune de legi, statute ori disciplina buna.

Rogándume de on. de lectori se binevoiesca a-mi acordá pretiuit'a atentiune, — nisuindume in câteva puncte a schitiá disciplin'a aceleia societati mici, necesarie si ponderóse ce se numesce „scóla“! Totuodata rogu pre on. dñi lectori se nu ascepte dela mine ceva nou, ceva inventiune didactica, ci me voiú margini a tractá despre unu articlu ponderosu, respective a reinprospetá in memoria a problema pedagogica didactica, ce pote se o efeptuiesca ori care dintre fratií invetiatori.

Nu-mi aducu bine aminte in care anu, dar' nici nu vreu a scí, cá legea, humanismulu inca si din scóla a eschisu pedéps'a corporala, cugetandu cá prin acést'a face unu servitiu salutaru societatii; inse cu dorere trebue se marturisimu, cá ni-am convinsu chiar' despre contrariulu si tristele urmari alu acestui humanismu, — cá-ci ce efeptu a produsu humanismulu in lumea mare, chiaru acea a efeptuitu si in lumea mica in scóla.

In lumea mare a produsu o libertate, acareia fapte suntu acei vlastari, arbusti a imoralitatii, de cari se infióra, cutremura orice statu si rang u a societatii; éra in lumea mica — in scóla — a produsu netenerea, disordinea, neatenerea, cari suntu nisce frupte inspaimantatorie nu numai pentru docenti, crescetori ci si parintii de multe ori au cauza a se plánde de sórtea filoru loru nefericiti, si tote acestea numai humanismulu fortiatu, legei le potemu multiamí si imputá.

Credu cá ori carele dintre dñii docenti au esperiatu, cum-cá, deca cutare scolaru n'are frica de crescetoriulu, docentele seu, cu acél'a mai pucinu progresu se pote face pana din contra, cu acei scolari, cari nu numai onoréza

ci porta si frica de docentele, crescetoriulu loru, potemu face progresu bunu, eminentu.

Deca vomu cá scolarii nostrii pre lângu onorea cuvenita se porte si frica de noi, si deca vomu, cá atâtu crescerea câtu si institutiunea scolastica se corespunda scopului seu sublimu si asceptarei superioriloru, atunci se conlucramu la formarea si introducerea unei discipline scolastice bune, cá-ci fara de acést'a nu vomu poté corespunde misiunei nostre subline.

Disciplina si ordine buna, dupa esperintia mai de done decenie de ani, cu franchitia cutezu a dice, cá numai atunci vomu poté esoperá, deca pedéps'a corporala éra-si se va introduce in scóla si docentii voru fi autorisati cá in casuri extraordinarie, vergelele se se aplice cá medicina, pentru-cá „galuscele de papiru“ respective „fomea“ de multe ori nu e destula medicina.

Sum siguru cá dñii profesori si docentii dela scólele mai inalte multi nu-mi voru aprobá acést'a ideia, ci reaprobandu-o me voru judecá de unu dascalu simplu ce nici nu sum alt'a — care n'are neci o tactica in educatiunea domestica si scolastica, — apoi fia asia. Judecat'a acea neci decátu nu me va alterá — vatemá. Ve rogu inse domniloru se vedemu pre scurtu ce este deosebirea intre noi dascalii dela sate si intre dñii profesori dela institutetele mai inalte!

Poterile didactice dela institutetele mai inalte au multe privilegie, ce docentiloru dela sate li lipsescu, intre altele fia-mi permis u a inregistrá baramu numai doue, dar' me rogu se nu luati in nume de reu, cá-ci nu voiescu a satirisá pre nime!

1. Deca discipulii dela scólele mai inalte nu invétia, dñii profesori seau docenti li cárpescu câte 2—3 secunde, in urmare caror'a suntu constrinsi a face esamenu corectoriu seau a repetá clas'a, si deca nu voiescu, a-si luá remasu bunu dela studiare si a se aplicá la ceva maiestria: éra scolarii nostri ori sciu ceva séu nu sciu, cându implinescu cei 22 ani, legea i declara de maturi, deci prin punerea in secunda séu si in tertia nu potemu se confringemu nici pre unu discipulu dela sate se invetie bine.

2. Deca discipulii dela scólele mai inalte se porta immoralu séu se pedepsescu cu repetarea clasei, séu in cause grave respective pentru escese mari suntu eliminati afara din institutu — ce este o pedepsa forte grea atâtu pentru fi câtu si pentru parintii acelor'a, — éra scolarii immoral dela sate, desi adunarea regnicolara a invetiatoriloru din patria a decisu, cá se se eschida afara din scóla, ore chiaru prin acést'a n'am implini o fapta si mai rea? Ba, da! Se ni punemu intrebarea scurta dar' forte ponderósa: „Ce este chiamarea unui docente séu crescetoriu“? Respunsulu dupa opiniunea mea pote fi numai acest'a: „Misiunea unui docente séu crescetoriu este, cá pre copilulu debilu, neespertu si cu idei false se-lu educamu si invetiamu: la cunosceru D-dieului adeveratu, la destingerea binelui de reu, la reverintia catra cei mai mari, la iubirea deapropelui se sternimu in densulu simtiulu religiosu, simtiulu esteticu, parsimoni'a, bunavointi'a, iubirea sciintieloru etc. deci ore nu ar' fi o fapta rea, cându pre cutarele scolaru pentru negligintia si portare immoralu — prin eschiderea afara din scóla — l'am face si mai neinvetiatu, respective i-am impededá desvoltarea facultatiloru spirituali si l'am face si mai immoralu. Acést'a noi, cari propagamu humanismulu, nu o potemu face, pentru-cá misiunea nostra ne indetoresce, cá si pre scolarulu celu mai negligentu si mai immoralu nu numai se nu-lu eschidemu afara din scóla, ci se-lu educamu si invetiamu, cá cu tempu si din elu se se desvólte membrii folositori patriei. Sum convinsu cá asia cugeta ori care

docente s'eu crescetoriu, caru'a i- jace la anima inffiorirea tieriei sale si care e insuffletitu de sublimitatea misiunii sale.

Abstrag'ndu dela regula ac'ast'a pondero'sa a cre'scerei, se vedemu ca prin eschiderea din sco'la a cutaruii scolariu ce scopu si unde am ajunge? Chiar' ca si nai'a lui Odyseu, intre Scyll'a si Caribdis, ca-ci parintii filoru eschisti, de impreuna cu rudeniele si amicii loro s'aru revolt'a asupra docentelui si bietulu de elu vr'ndu nevr'ndu mai bine si-ar' parasi statiunea, dec'atu se mai suferu at'ate secature si neplaceri din partea revoltantiloru sei.

3. Mai incolo, deca vomu lu'a in consideratiune gradulu de cultura a discipuliloru dela sco'lele mai inalte civili si a discipuliloru din sco'lele satesci trebue se recunoscemu, ca in sco'lele civili s'eu orasienesci ambla fii parintiloru cu cultura s'eu cre'scere buna; era in sco'lele dela sate ambla fii unui poporu simplu si cu forte pucina cultura. Eta in cate privintie este ingreunata chiamarea docentiloru dela sate si tote acestea nu se iau in consideratiune.

Me rogu se revenimu la objectu!

Deca legea ni da libertate se pedepsimu musele gingasie cu ingenunchiare si f'omea, ore pentru ce nu concede si alta pedepsa corporala? Seau ce este ingenunchierea si f'omea? Ingenunchierea produce amortirea petio'loru, tremurarea, ba pote si reuma, era f'omea impededarea desvoltarei corpului si o simtire chinuitor'a.

Scimu din constructiunea corpului omenescu, ca stomachulu are destinatiunea de a consuma alimentele inghitite pentru desvoltarea corpului; deci deca stomachulu pentru vin'a posesorului seu e condamnatu ca pre unu anumitu tempu nu-i este iertatu a consuma nici unu soi de alimente, ore ac'ast'a nu este o tirania, nu este o ero'e?

Din esperintia de 18 ani vorbescu respective afirmu, ca f'omea e pedepsa mai simtvera dec'atu vergel'a nevinovata. In mai multe renduri am pusu la proba pre delicuentulu scolariu se-si ale'ga insusi pedeps'a si ce cugetati domniloru ore care pedepsa si-a ales'o? Lucru firescu, ca cea mai usiora adeca vergel'a. Au nu este mai usiora pedeps'a cu vergea candu urmarile ei, adeca dorerea abe o simtiesce 2—5 minute, pana din contra, f'omea lu- neliniesce, tortureza 2—3 ore precum recere trasgresiunea scolariului. Vergel'a nu e stricati'osa pentru corpu, dar' f'omea are doue urmari rele-daunato'se: in gradulu primu f'omea causeza stricatiune corpului, candu detragemu dela elu alimentele necesarie pentru desvoltarea corpului, in gradulu alu doilea impedeza pre scolariu dela implinirea detorintiloru sale, ca-ci scolariului condamnatu la inchisore mai multu nu-i sta mintea se-si invetie pensulu s'eu se-si faca exercitiulu pentru care a fostu condamnatu la inchisore, ci face cate si mai cate planuri ore cum ar' pote se pisce, sco'te din straitia pusa in cuiu catuva pane, slanina s. a. ba de malte ori e atentu se fure si dela colegii sei. Eta f'omea ce dauna mare face at'atu in corpu catu si in spiritulu scolariului condamnatu la inchisore. Mai departe, sunt unii scolari forte zimbriti, poftitori, cari deca nusi potu indestuli poft'a se bolnavescu, deci si din acestu punctu de vedere inca e daunacio'sa inchisorea. Pedeps'a corporala aplicata cu prudintia parinti'esca se vedemu ore ce urmari bune pote ave?

Deca pedeps'a corporala n'ar' ave nici o inriurintia, influintia la desvoltarea corpului, dar' din punctu de vedere didacticu si moralu pote ave urmari salutarie, ca-ci scolariulu vinovatu dupa o declinare corporala se nisuesce a-si implini detorintiele, temenduse nu cumva pentru o noua trasgresiune se i- se repeteze pedeps'a.

Me rogu domniloru se vi enarezu o scurta intemplare!

Inainte de ast'a cam cu 7 ani, candu unu catechetu in tempu de doue luni numai inzadaru (banatienii dicu: dea fetea) a esplicatu religiunea si bibli'a sacra, ca-ci neci o musa n'a sciutu recita pensulu din aceste studie. Negligintia ac'ast'a forte l'a alteratu pre catechetulu zelosu si nu scia ore cum se puna capetu la ac'ast'a negligintia si nepasare. In urma eta afla medicina potrivita — nimerita si in or'a venitoria pre toti scolarii negligenti fara a lu'a in consideratiune: legea, circulariulu, humanismulu, i- argumenta, pedepsi cam binisioru. Si ce se vedi? Se intempla o minune, unu eceptu ce lauda tactic'a catechetului ca-ci in ora venitoria toti scolarii si-au sciutu recita pensulu, ba te faceau se li admiri diligintia cea mare.

Eta si numai o proba ce eceptu a produsu, dar' deca scolarii ar' sci, ca docentele are totu dreptulu de a pedepsi cu vergele, ce rezultate bune ar' pote se produca?

Deca humanismulu concede a aplica o pedepsa corporala pentru ce se nu concede se aplicamu si alt'a candu acea de nenumerate ori s'a adev'eritu mai folositoria?

Mare dauna si ero'e s'a facutu, candu din sco'la s'a eschisu pedeps'a corporala, si nu pre docente l'a privitu de subjectu ci pre scolariu deci aici docentele e subjectulu si nu scolariulu. E dreptu si nedisputabilu ca deca docentele pedepesce cu prudintia parinti'esca, circumspectu fara mania si isbanda, cu instrumentu nesticotosu spiritului si corpului scolariulu, ac'ast'a pedepsa va ave numai urmari salutarie, din contra, pedeps'a prea aspra respective tirania docentelui strica tote, ce cre'scerea si invetiarea ar' fi esoperatu.

Scolariulu numai de un'a se teme, de vergea, ba: admoniatiunea, infruntarea, ingenunchierea si f'omea tote acestea le privesce de nesce lucruri bagatele. La inceputu si acestea au eceptulu doritu, inse mai tardiu numai at'at'a le privesce ca sudalmile mamei sale, carea pentru ori ce fapta a copilului striga, se amaresce, face toiu, amenintiandu lu ca asia si asia lu- va bate, dar' numai in at'at'a si remane, pentru ce copilulu trage numai din umeri dicandu in sine: „Neci pentru acea“!

Necesitatea pedepsei corporale pedagogii respective conducatorii cre'scerei populare inca o recunosc, dar' deca cutarele docente se folosesc de acestu dreptu naturalu, ore pentru ce lu- judeca pre bietulu docente de tiranu, cutezatoriu s. a.?

Cumca multi conducatori a cre'scerei populare aproba pedeps'a corporala, cu permisiunea on. lectori me voi nisui a cita unele pasagie interesante si referitorie la pedeps'a corporala din operatele unoru barbati devotati cre'scerei si instructiunii populare. Se vedemu, care ce opiniune are despre pedeps'a corporala!

1. Inainte-mi sta „Pedagogia fundamentala“ manualulu Rev. si Magnif. domnu Paulu Vela, fostu profesoru de pedagogia didactica din anulu 1869 candu frecuentasemu si eu cursulu pedagogicu, la §. 41 „Inse nici pedepsele nu potu fi eschise“ in punctulu 8 se dice: „Nu numai pentru batai pedepsimu cu pedepsa corporala, ci si pentru alte erori s'eu trasgresiuni, inse candu pedepsimu se ne ferimu de ori ce mania, ori isbanda. Instrumentulu de pedepsa se nu fia stricati'osu corpului ori spiritului. Mai cu scopu se intrebuintieza vergelele, era batiulu ori lemnulu nu se permitu a se folosi, afara de acea e oprita lovirea preste capu, spate, tragerea de peru, urechia s. a.“!

„Pedeps'a se fia simtibila, dar' nu rusinatoria, ca-ci ac'ast'a face copilulu rusinosu si atunci cuvintele ori pedeps'a pucinu ajungu“!

2. Se deschidemu nitielu studiulu „Cre'scerea populara“ manualulu didacticu pedagogicu prelucratu dupa J.

Bárány prin Rev. si Magnif. domnu Augustinu Lauranu la pag. 176—7 se vedemu ce pedepse suntu permise a se aplicá in scóla? Abstragându dela citarea toturoru genuriloru de pedepse, Rev. domnu A. Lauranu in punctulu B. inca apróba opiniunea lui Bárány unde se permite pedéps'a corporala.

3. Domnulu J. Samu in organulu pedagogicu „Néptanítók lapja“ din anulu 1885 a publicatu unu articlu forte interesantu „Copilulu parasitu“ si in nrulu 28 la pag. 218 citéza idea pedagogului Luttenberg: „Lânga meru se tienemu si végéu'a"! Er' in nrulu 30 pag. 237 dnulu J. Samu in acela-si articlu dice: „E dreptu cá unele natiuni decându a scosu, luatu vergéu'a din man'a docentiloru, a fostu necesitate a inmultí arestarile si institutele de corectiune; inse anglesulu istetiu si iubitoriu de libertate nu bucurosu abdice de aplicarea vergeleloru de mestecanu“!

4. Domnulu dr. Verédy totu in organulu pedagogicu „N. L.“ din an. 1883 nrulu 30 pag. 301 in critic'a s'a asupra opului „Scól'a si Higien'a“ prelueratú de dr. Walter dice: „Dupa opiniunea dlui Walter, pedéps'a corporala este oprita in scólele nostre. Acést'a este o ratacire. In intiesulu legiloru, pedéps'a corporala nu se pote imputá de crima numai deca n'a causatu vatemare corporala. E dreptu, cá din punctu de vedere pedagogicu intru acea trebue se ne nisuiamu, cá pedéps'a corporala cá obiectu disciplinariu se se elimineze din scóla; inse si acea e dreptu, cá atátu ordinatiunea ministeriala, câtu si legile patriei autorizéza pre docenti, cá in casu de lipsa cu prudintia parintiésca se aplice pedéps'a corporala“!

5. Totu referitoriu la disciplin'a scolara si deosebitu intru aplicarea pedepsei corporali se vedemu ce decisiune a adusu I adunare regnicolara a docentiloru din patria convocata si tienuta la anulu 1881 in Budapest'a, acareí membru fusesem si eu, unde intre altele s'a decisu, cá:

„Pedéps'a corporala cá ultimulu medicamentu se pote aplicá in scóla“.

Acést'a decisiune s'a pertractatu si in siedintia separata si dupa ce adunarea generala unanimu a acceptato, s'a susternutu la Es. Sa dlui ministru de culte si instructiunea publica pentru aprobare, unde in acela-si anu 16 Aug. s'a si aprobatu.

Dupa cele premise se ni punemu intrebarea: Ore ce ajunge scól'a frumoasa, metodulu eminentu, cartile bune si sirgnintia docentiloru, cresceteriloru deca aceia nu au autoritate si védia inaintea eleviloru sei? si fara concediulu intru aplicarea pedepsei corporali, mai tote scólele patimescu de acestu morbu.

Acést'a este ran'a de care suferé crescerea si instructiunea scolastica. Cine scie ore nu va sângerá?

Forte nefericiti si demni de compatimitu suntu acei parinti, cari in furi'a si necrescerea loru dicu: „Pre Sándrutiu, Stefaniti'a, Joaniti'a meu neci unu rectoru, dascalu, invetiatoriu se nu cuteze a-si pune mâna, cá-lu voi invetiá eu“! cá si cându copilulu seu ar' mori de 2—3 vergele nevinovate. Ba cu dorere trebue se marturisescu cá amenintariile aceste inca nu suntu nimic'a, ci-lu mai necagiesce pre bietulu dascalu si cu acea ca deca din intemplare a pedepsitu cu vergele pre cutarele scolariu si s'a observatu loculu loru lu- mai târescu pre la judecatoria reg. unde lu- pedepsescu cu bani, ba numai mil'a, simpati'a seau curteni'a judecatoriului lu- mantuesce pre docentele (tiranu) de nu ajunge si la recóre (carceru).

Adresandu-me catra acesti parinti i- intrebu: „Ore pentru ce vi trimiteti fii vostrii la scola, au nu pentru acea cá se invetie si se se crésca?“ Deca in crescere pedéps'a

corporala, respective vergelele s'au observatu a fi mai bune pentru a pedepsi transgresiunile filoru, atunci pentru ce se ne genamu intru aplicarea si folosirea loru? Cine voiesce se-si ajunga scopulu chiamarei sale, acel'a trebue se aiba voia a folosi medicin'a receruta la vindecarea defectului, numai câtu acea se nu fia spre danna corpului si a spiritului.

Multi parinti cunoscú, cari pre fii loru pentru unele transgresiuni mi-i declina binisioru cu sucitórea, maiulu, matur'a de tatarca, cód'a de toporu, furcoiulu s. a. si numai Proni'a cerésca i- scutesce de nu le frângu copiiloru loru ceva membru corporalu seau nu le timpescu ceva simtiu si totusi intre acesti parinti se afla mai numerosi, cari oprescu pre docentele se nu puna mâna pre scumpii loru baiati. Ore unde este aici cugetarea logica?

Dupa opiniunea mea, acei parinti lucra mai bine, cari nu crutia vergelele de fii loru, ba chiar' si pre docente lu- roga se nu crutie fii loru de acestu medicamentu bunu.

Unu intieleptu din evulu vechiu a disu: De voiesci a-ti cresce educá bine copilulu, atunci intr'o mana tiene panea, éra in cealalta végéu'a, cá-ci precum e de necesaria panea pentru nutritia corpului, chiar' asia e de necesaria si végéu'a pentru desvoltarea simtienteiloru bune sipirituale! Si ore nu a avutu dreptu acelu intieleptu?

Respunsulu atérna dela parerea on. lectori.

Cunoscú inse multi parinti bravi, cari in simplicitatea loru recunoscú, cá a luá végéu'a din man'a docentiloru cresceteriloru atát'a insemna, câtu a le concede copiiloru se faca tote dupa placulu loru. Ba acei bravi parinti nu odata s'a esprimatú, cá loru nu li pasa de lege, ci deca fiii loru nu se porta bine se-i pedepsescu eu dupa cum voiu vedé mai bine, dicéandu-mi: „Noi acasa avemu numai 2—3 si totusi nu invingema cu densii, dar' dlui invetiatoriu cum va poté se-i tiená in regula 80—100 scolari deca nu-i iertatu se pedepsésca cum vergele“.

Eta si numai unii parinti simplii câtu de logicu cugeta ba cu dreptu potemu dice, cá unii cá acestia ar' poté servi de modelu unor'a barbati de scóla, cari incontinú striga: „humanismu! humanismu“! Acesti parinti in adeveru dorescu progresulu filoru loru, ba din fiii astoru omeni cu tempu se voru desvoltá nesce barbati bravi, cari nu voru causá rusine patriei si natiunei loru, ci onore.

Umilit'a mea parere este, cá pedéps'a corporala nu numai de autoritatile scolastice ci si de celea justiciarie se se declare de a se poté folosi; acést'a si din punctu de vedere pedagogicu e de doritu, cá-ci docentele, cresceteriulu numai in astu-feliu de impregiurari si-va poté tiené autoritatea facia de unii scolari cerbicosi, ba seimu pozitivu, cá crescerea si instructiunea scolastica fara autoritatea docentelui nu pote se coresponda destinatiunei sale.

Cum se fia pedéps'a corporala, cum se se aplice si cu ce instrumentu se pedepsimu? tote acestea depindu dela prudintia pedagogica si dela tactic'a celoru ce conducú educatiunea populara.

Acést'a e parerea mea si in genere a docentiloru dela sate.

Pana ce pedéps'a corporala nu se va introduce in scóla, pana atunci humanismulu si barbati de parerea contraria nu potú se ascepte progresu stralucitu, ba pana atunci noi inca vomú fi martirii humanismului si ai poporului.

Inchidu aceste orduri, rogandu pre on. colegi se mediteze si se judece justu asupra celoru tractate in acestu articlu.

Let'a mare (Bihoru) 26 Febr. 1890.

Petru D. Kardos,
docente romanu.